

Менинг энг катта
ишончим — ёш авлоддир.
Замонавий билимга эга,
одобли, илмли, кўрсанг
ҳавасинг келадиған,
баркамол ва шижоатли
фарзандларимиздир.

Ислом КАРИМОВ

КАСБ-ХУНАРЛИ ЁШЛАР

Шахрихон энгил саноат ва хизмат кўрсатиш касб-хунар коллежи меҳнат бозорига мультимедиа тизимлари ва дастурий таъминот, компьютер ва компьютер тизимларини сошлаш ва таъмирлаш, автомобилларга техник хизмат кўрсатиш, бухгалтерия ҳисоби ва аудит, йиғирув, тикув ва трикотаж буюмларини ишлаб чиқариш каби йўналишларда мутахассислар тайёрламоқда.

1916 нафар йигит-қиз таҳсил олаётган коллежда 87 педагог ва 21 ишлаб чиқариш устаси

таълим-тарбия жараёнига масъул. Бу ерда ёшлар ўзлари танлаган йўналишни пухта ўзлаштириш билан бирга, дарсдан бўш вақтини мазмунли ўтказиши учун барча шароитлар яратилган. Ўндан зийд тўғрақларда инглиз тили, компьютер графикаси, лозандалик, чеварлик бўйича қизиқарли машғулотлар олиб борилмоқда.

Суратда: Шахрихон энгил саноат ва хизмат кўрсатиш касб-хунар коллежиди.

Хурсандбек АРАББОВЕВ (ЎЗА) олган сурат.

ЭРКИН САВДО ЗОНАСИ — КЕНГ ИҚТИСОДИЙ ИМКОНИЯТЛАР МАКОНИ

Президентимиз Ислом Каримовнинг МДХ Давлат раҳбарлари кенгашининг мажлисида сўзлаган нутқи катта қизиқиш билан ўрганилмоқда.

Мамлакатимизнинг ҳам-дўстлик давлатлари билан савдо-иқтисодий ҳамкорлиги изчил ривожланиб бормоқда. Ижтимоий ва маданий алоқалар тобора мустаҳкамланмоқда.

Президентимиз Ислом Каримов МДХ Давлат раҳбарлари кенгашининг Минск шаҳрида бўлган мажлисида сўзлаган нутқида ҳамдўстлик мамлакатлари ўртасида амалдаги савдо режимига салбий таъсир кўрсатмайдиган принципларга асосланган тўлақонли эркин савдо зонасини шакллантириш масаласига эътиборни қаратди. Бунда товар оқимлари тузилмасини диверсификация қилиш, ўзаро етказиб берилаётган товарлар турларини кенгайтириш ва энг муҳими, мувофиқлаштирилган ва самарали транспорт-коммуникация ҳамда

тариф сиёсатини амалга ошириш улкан аҳамиятга эга эканини алоҳида таъкидлади.

Мамлакатимиз иқтисодиёти жадал суръатларда ривожланмоқда. Макроиктисодий барқарорлик ва иқтисодиётнинг мутаносиблиги таъминланмоқда. Саноат корхоналарининг модернизация қилинаётгани, соҳага замонавий технологиялар жорий этилаётгани самарасида жаҳон бозоридида хариддоргир, рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажми ортмоқда.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг экспорт салоҳиятини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Уларнинг маҳсулотларини экспорт қилиш учун зарур ҳуқуқий ва ташкилий ёрдам кўрсатилаётди.

(Давоми 2-бетда.)

4-noyabr — YUNESKO tashkil topgan kun

МАЪРИФАТ ВА МАДАНИЯТ ЭЛЧИСИ

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти — ЮНЕСКО дунёда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлашда муҳим ўрин тутмоқда. Мазкур ташкилотнинг асосий вазифаси халқларнинг маънавий дунёсини юксалтириш, улар ўртасида ўзаро маданий ва маърифий алоқаларни мустаҳкамлаш орқали жаҳонда тотувлик ва бағрикенглик ғояларини қарор топтиришдан иборат.

1946 йил 4 ноябрь куни ташкил топган ушбу ташкилот ўтган давр мобайнида маърифатпарвар ғоялари билан дунёнинг барча нуқталарига кириб борди. Бугунги кунда ЮНЕСКОга икки юзга яқин мамлакат аъзо. Ушбу мамлакатларда, жум-

ладан, Ўзбекистонда ЮНЕСКО ишлари бўйича миллий комиссия тузилган бўлиб, таълим, фан ва маданият, ахборот соҳаларини ривожлантириш учун масъул муассасалар билан ҳамкорлик қилади.

(Давоми 6-бетда.)

ЮКСАК ЭЪТИБОР ВА ҒАМХЎРЛИК ИФОДАСИ

Мамлакатимиз спортчиларининг Олимпия ва Осиё ўйинлари, жаҳон ва қитъа чемпионатларида голиб ва совриндорлар қаторидан мунтазам ўрин олиб келаётгани ва Ўзбекистоннинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини янада юксалтиришга ҳисса қўшаётгани барчамизга фахр-ифтихор бағишлайди.

Шу йилнинг 20—27 октябрь кунлари Польшанинг Вроцлав шаҳрида оғир атлетика бўйича ўтказилган жаҳон чемпионатида истеъдодли полвонларимиз — Руслан Нурудинов ва Улуғбек Алимов ғалабалари муносабати билан Ватанимиз байроғи

кўтарилиб, давлатимиз мадҳияси янгради. Ўзбекистон терма жамоаси жаҳон чемпионатида қатнашган 59 давлат орасида умумжамоа ҳисобида кучли тўртликдан жой олди.

(Давоми 2-бетда.)

ИНТЕРФАОЛ УСУЛЛАР

улардан заиф эшитувчи болалар таълимида ҳам самарали фойдаланиш лозим

Ҳозирги кунда имконияти чекланган болаларни ижтимоий ҳаётга самарали тайёрлаш масаласи таълим тизими олдидаги долзарб масалалардандир. Маълумки, бола шахсининг ривожланиши ва мустақил ҳаётда ўз ўрнини топишда таълимнинг таъсири беқиёсдир. Бироқ ушбу жараён комплекс ёндашувсиз амалга ошмайди. Бу ўринда асосий ҳаракатлантирувчи куч оиладир.

7-бет

ИЗТИРОБ ТИФИДАГИ ОФАТ

ёхуд сўзсиз таъсир ўтказётган «оммавий маданият»нинг яна бир кўриниши хусусида

Фарб давлатларида кенг оммалашиб бораётган, бугун ўзимизнинг ён-атрофимизда ҳам ахён-ахёнда намоён бўлаётган бу каби «оммавий маданият» кўринишларининг асл келиб чиқиш сабаблари қерда?

12-бет

ЭРКИН САВДО ЗОНАСИ — КЕНГ ИҚТИСОДИЙ ИМКОНИЯТЛАР МАКОНИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Давлатимиз раҳбарининг жорий йил 8 августда қабул қилинган "Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик субъектлари экспортини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори бу борада яна бир муҳим қадам бўлди. Мазкур қарорга мувофиқ ташкил этилган Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки ҳузуридаги Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик субъектларининг экспортини қўллаб-қувватлаш жамғармаси хориж бозорларидаги талаб ва эhtiёжларни ўрганиш орқали юртимиз ишлаб чиқарувчиларининг махсулотларини ташқи бозорларга чиқариш, экспорт операцияларини амалга оширишга қўмаклашади.

Мамлакатимизда қўлай ишбилармонлик муҳити яратилган, экспорт қилувчи корхоналар учун бир қатор имтиёз ва афзалликлар берилган. Хусусан, экспорт қилувчи корхоналарнинг фойда ва мулк солиғи, микрофирмалар ва кичик корхоналар учун ягона солиқ тўлови умумий сотиш ҳақида экспорт улуши 15 фоиздан 30 фоизгача бўлганда — 30 фоизга, экспорт улуши 30 фоиз ва ундан кўпроқ бўлганда — 2 маротаба қамайтирилган.

Бу борадаги ислохотлар ўзининг юксак самараларини бермоқда. Хусусан, жорий йилнинг ўтган 9 ойида ялпи ички маҳсулот ўсиши 8,1 фоизга, саноат махсулотларини ишлаб чиқариш 9,4, истеъмол товарлари ишлаб чиқариш 15,9, чакана савдо айланмаси 14,7 фоизга ошди. Импорт ўрини боши самарадорлиги 4 миллиард АҚШ доллари ни ташкил қилди, рақобатбардosh махсулотларни экспортга етказиб беришни кенгайтириш борасида 469 корхона экспорт фаолиятига жалб этилди.

Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик субъектларининг мамлакат ялпи ички маҳсулотидagi улуши 51,2 фоизга, экспортдаги улуши 19,1 фоизга ўсди. Улар томонидан қиймат 625,5 миллиард сўмлик маҳсулот сотилди ва бу умумий биржа

айланмаси ҳажмининг 12,1 фоизини ташкил қилди.

Жорий йилнинг март—июнь ойларида бўлиб ўтган халқаро саноат ярмаркаларида иштирок этган 3 мингдан ортиқ корхоналаримиз 224,9 миллион АҚШ доллари миқдоридаги экспорт шартномалари имзолади. Шу кунларда пойтахтимизда давом этаётган Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасида дунёнинг 55 мамлакат, жумладан, МДХ давлатларининг компания ва фирмалари вакиллари иштирок этмоқда.

МДХ давлатлари бозори юртимиз ишбилармонлари учун ҳар томонлама, айниқса, географик ва логистика жиҳатидан қўлай. Рақамларга эътибор берсак, МДХ давлатларининг мамлакатимиз умумий экспорт ҳажмидаги улуши 2008 йилда 34,7 фоизни ташкил этган бўлса, 2013 йилнинг 9 ойида қарийб 40 фоизга етган.

Эркин савдо зонаси мамлакатимизда саноат кооперациясини ривожлантириш ва ишлаб чиқаришни диверсификация қилишда муҳим роль ўйнайдиган кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлик корхоналари учун муҳим аҳамиятга эгадир. Бу тadbirkorларимиздан эркин савдо зонаси имкониятларидан самарали фойдаланишни, ўз салоҳиятини тўла ишга солиш фаолият юритишни тақозо этади.

Ўзбекистон Республикасининг Эркин савдо зонасини ташкил этиш тўғрисидаги шартномага қўшилиши мамлакатимиз тadbirkorлари учун янги имкониятлар яратди. Ўз навбатида, мамлакатимизнинг изчил ривожланиётган бозори ва жадал ўсиб бораётган иқтисодийёти билан ушбу муҳим интеграция лойиҳасида иштирок этиши Шартноманинг барча қатнашчиларига катта фойда ва манфаат келтиради. Шу боис ушбу ташаббус мамлакатимиз тadbirkorларига янги куч, янги гайрат бағишламодда.

Алишер ШАЙХОВ,
Ўзбекистон Савдо-саноат
палатаси раиси.
(ЎЗА)

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Нуфузли халқаро мусобақаларда юксак натижаларга эришган спортчиларимиз эл-юрт ардоғида, уларни муносиб рағбатлантириш доимий эътиборда.

Президентимиз Ислom Каримовнинг 2013 йил 30 октябрдаги фармонида мувофиқ жаҳон чемпионатларида эришган утуқлари билан Ватанимизнинг спорт соҳасидаги шон-шухратини юксалтиришда ибрат ва намуна кўрсатгани, мамлакатимизнинг халқаро миқёсдаги обрў-эътибори ва нуфузини оширишга қўшган муносиб ҳиссаси учун оғир атлетика бўйича Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзолари Руслан Нурудинов "Ўзбекистон ифтихори", Улуғбек Алимов "Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган спортчи" фахрий унвони билан тақдирланди.

Пойтахтимиздаги "Олимпия шон-шухрати" музейида 1 ноябрь кuni жаҳон чемпионати ғолиб ва совриндорларига Ватани-

спортчи сифатида мамлакатимиз спортчи тарихидан жой олди.

Нуфузли мусобақада 77 килограмм вазн тоифасида қатнашган Осиё чемпиони Улуғбек Алимов штангани силтаб кўтаришда 197 килограмм натижа қайд этиб, қумуш медалга, иккикураш бўйича 355 килограмм кўрсаткич билан бронза медалга сазовор бўлди.

Оғир атлетикачиларимизнинг бу улкан муваффақияти юртимизда ҳеч қимдан кам бўлмаган навқирон авлод камолга етаётганини яна бир қарра намойён этди.

Мамлакатимиз спортчиларининг халқаро майдонларда эришаётган ғалабалари аввало мустақиллигимиз, Президентимиз раҳнамолигида спортни ривожлантиришга қар тилаётган юксак эътибор ва ғамхўрликни амалдаги самараларидир.

— Ватани шарафини муносиб ҳимоя қилиш ҳар бир спортчининг энг муқаддас бурчидир, — дейди жаҳон чемпиони, "Ўзбекистон ифтихори" фахрий унвони соҳиби Руслан Нурудинов. — Биз мусобақаларда

ЮКСАК ЭЪТИБОР ВА ҒАМХЎРЛИК ИФОДАСИ

мизнинг юксак мукофотларини тантанали топшириш маросими бўлиб ўтди.

Тadbirkor Президентимиз раҳнамолигида жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш борасида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотлар ёш авлодни ҳар томонлама соғлом ва баркамол этиб тарбиялашга хизмат қилаётгани, бундай юксак эътибор самарасида халқаро майдонларда Ватанимиз шарафини муносиб ҳимоя қилишга қодир истеъдодли спортчилар вожа етаётгани алоҳида таъкидланди.

Польшанинг Вроцлав шаҳри мезбонлик қилган 80-жаҳон чемпионатида дунёнинг 300 нафардан зиёд энг кучли оғир атлетикачиси ғолиблик учун куч синашди. Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзоларининг чемпионатга пухта тайёрланиши ва беллашувларда муносиб қатнашишида давлатимиз раҳбарининг 2013 йил 25 февралда қабул қилинган Ўзбекистон спортчиларини 2016 йилда Рио-де-Жанейро (Бразилия)да бўлиб ўтадиган XXXI ёзги Олимпия ва XV Паралимпия ўйинларига тайёрлашга оид қарори муҳим дастуриламал бўлди.

Мусобақанинг 105 килограмм вазн тоифасидаги баҳсларида ўн етти мамлакатдан йигирмадан зиёд оғир атлетикачи ўзаро рақобатлашди. Чемпионлик учун кураш асосан уч спортчи — икки қарра Осиё чемпиони ва Жаҳон универсиадаси ғолиби Руслан Нурудинов, россиялик жаҳон рекордчиси Давид Беджанян ва Лондон Олимпиадаси совриндори, польшалик Бартломей Войцех Бонк ўртасида кечди.

Ўзбек полвони штангани даст кўтаришда 190, силтаб кўтаришда 235 ва иккикураш натижасига кўра жами 425 килограмм натижа қайд этиб, умумий кўрсаткич бўйича биринчи ўринни эгаллади.

Истиқлол тенгдоши Руслан Нурудинов оғир атлетикачиларимиз ўртасида жаҳон чемпионлигини кўлга киритган биринчи

халқимиз ва Президентимизнинг доимий эътибор ва ғамхўрлигини ҳис қилиб турамиз. Бу туйғу бизга Ватан олдидаги бурчимизни сидқидилдан адо этишда куч-ғайрат бахш этади. Насиб қилса, 2016 йили Бразилияда бўладиган Олимпия ўйинларида ҳам олтин медал ун қурашамиз.

— Жаҳон чемпионати шохсупасига кўтарилишни болагимдан орзу қилардим, — дейди Улуғбек Алимов. — Мамлакатимизда спортни ривожлантиришга қаратилган улкан эътибор туфайли бу орзум ушалмоқда. Бизнинг ғалабамиз — бутун халқимизнинг ютуғи. Камтарона меҳнатимизни Ватанимизнинг юксак мукофоти билан тақдирлаган Президентимиздан миннатдоримиз.

— Ўзбек спортчиларининг жаҳон майдонларида юксак натижаларга эришаётгани аввало мамлакатимизда ҳукм сураётган тинчлик ва оқойишталлик, халқимиз фаровонлиги туфайлидир, — дейди Ўзбекистон оғир атлетика федерацияси раисининг биринчи ўринбосари Шахрулло Маҳмудов. — Соғлом турмуш тарзини шакллантириш, жисмоний тарбия ва спортни кенг оммалаштириш, спорт билан мунтазам шуғулланиш учун қўлай шароит яратиш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишларидан. Бунинг самарасида қитъа ва жаҳон биринчиликларида муносиб иштирок этаётган спортчиларимизнинг сафи йилдан-йилга кенгайиб бормоқда.

Тadbirkor сўзга чиққанлар спортни ривожлантириш ва спортчиларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш борасида кўрсатаётган доимий эътибори ва ғамхўрлиги учун Президентимиз Ислom Каримовга миннатдорлик изҳор этди.

Тadbirkor Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари А.Икромов сўзга чикди.

Зоҳир ТОШХҲАЕВ,
ЎЗА мухбири

2013-yil — Obod turmush yili

ХУНАР — ХУНАРДАН УНАР

Жарқўрғон туманидаги «Толибжон Ҳиммати» масъулияти чеклаган жамиятида мато қийимларидан 52 турдаги тикувчилик, кашта ва қурак, дўппидўзлик махсулотлари тайёрланмоқда. Харидорларга бежиримлиги билан манзур бўлаётган ушбу махсулотлар турли кўргазма ва танловларда ҳам юксак эътирофга сазовор бўлмоқда.

Моҳир хунарманд Ҳанифа Қаророва раҳбарлик қилаётган мазкур корхонада 8 нафар хотин-қиз доимий иш билан таъминланган. Корхонада "устоз-шогирд" аъъанаси асосида ёшларга хунар ўргатиш ишлари кенг йўлга қўйилган.

Суратда: корхона ишчиси Рухшона Асадова.

Фарҳод АБДУРАСУЛОВ (ЎЗА)
олган сурат.

ҚИЗИҚИШ ҚАЧОН ҚОБИЛИЯТГА АЙЛАНАДИ?

Ота-она фарзандининг етук, баркамол шахс бўлиб улғайишини, жамиятга нафи тегадиган мутахассис бўлишини хоҳлайди. Қизиқиш барча болаларда мавжуд. Ҳамма гап уни вақтида илғай олиш ва тўғри йўналтиришда. Психологик нуқтаназардан қизиқишлар «мен»нинг таркибига кирилади. Амалиётдан маълумки, аксарият ота-оналар фарзандидаги бирор қизиқишни сезиб қолса, ўғлим ёки қизим шу ишга қобилиятли деб ҳисоблашади. Аслида эса, қобилият қисқа вақт ичида шаклландиган хусусият эмас. У йиллар давомида ота-она, мактаб ўқитувчиси, амалиётчи-психолог томонидан сайқалланади.

Мисол учун, болалар кичиклигидан турли нарсаларни ёзиб-чиғади, ўз хати-ҳаракати билан қизиқишини намоён этиб, «Мен фалончи бўламан», дея такрор-такрор айтади. Ростдан ҳам, уларнинг бу ҳаракатларидан айрим нарсаларга лаёқати борлиги сезилади. Чунки қобилиятсиз боланинг ўзи бўлмайди. Агар фарзандимиздаги ана шу қобилиятни юзага чиқарсак, унинг ҳаётда ўз ўрнини топишига ҳам ёрдам берган бўлаемиз.

Савол туғилади: қобилиятни шакллантиришдаги ижобий омил ҳисобланган қизиқишлар нималардан иборат? Қизиқиш шахснинг муҳим психологик жиҳати бўлиб, унда инсоннинг индивидуал хусусияти мужассамлашган бўлади. Шу жиҳатлари билан у бошқа шахслардан ажаралиб туриши ва ўз «мен»ига эга бўлиши мумкин. Шунингдек, инсоннинг дунёқараши, эътиқоди, идеали, яъни, олий мақсади, эзгу нияти, орзу-умиди билан бирга қизиқишлар ҳам ҳаётда бевосита муҳим роль ўйнайди, уларнинг муваффақиятли амалга ошишини таъминлайди. Боланинг атроф-олами онгли, барқарор англашга, билим, кўникма, малакаларни шакллантиришга, қобилият ва зехнини ривожлантиришга, билим савиясини кенгайтиришга ёрдам беради. Қизиқишнинг психологик моҳиятидан келиб чиққан ҳолда ёндашилса, инсонда интилиш, фаоллик, ички туртки, эҳтиёжни рўёбга чиқариш манбаи вазифасини бажаради.

Психология фанида қизиқиш шахснинг яхлит руҳий дунёси, ақлий фаолияти, билиш жараёни, иродаси, характери, темпераменти, хиссиёти, қобилияти, умуман, инсон тузилишининг барча қирралари билан боғлиқ ҳолда тушунирилади. Қизиқишлар даражасига кўра беқарор ва барқарор турларга ажралади. Барқарор қизиқишга эга шахс узоқ вақт давомида эҳтирган предметларига, объектларига, ҳодисаларига нисбатан ўз майлини ҳеч ўзгаришсиз сақлаб тура олади. Шу боисдан инсон эҳтиёжларини ўзида мужассамлаштирувчи, шахснинг руҳий фазилатига айлана

Nazariya

бошлаган қизиқишлар барқарор ҳисобланади. У шахс қобилияти ривожланганидан дарак беради. Инсонларда барқарор қизиқиш-

нинг мавжуд ёки мавжуд эмаслигини аниқлаш учун меҳнат фаолияти ва ўқув жараёнидаги қизиқишларнинг ташқи ифодасини атрофлича ўрганиш лозим. Қолаверса, бошқа таркибий қисмлари ва қирраларини ҳам ҳисобга олиш керак. Чунки бу нарса кўп жиҳатдан шахснинг иродавий сифатлари ва характери хусусиятига боғлиқ.

Кичик болаларда турли йўналишлардаги ранг-баранг қизиқишлар намоён бўлади. Ҳаётий мисол келтирадиган бўлсак, танишларимдан бири ўғлининг мусикага қизиқишини англаб қолганини ва уни ривожлантириш мақсадида мусика мактабига жалб этганини айтди. Лекин бола мусика тўғрагага икки ойча қатнашгандан сўнг бошқа йўналишга қизиқиш қилибди. Энди нима қилиш керак? Балки бу ундаги ўткинчи қизиқишдир, деб маслаҳат сўради. Ушбу ҳолатда боланинг ўзидаги етакчи қизиқишни англаб олишига имкон бериш керак. Вақт ўтиши билан ўзи бунга эришади.

Фарзандида қизиқишнинг қобилият даражасида шаклланишига айрим вақт-

ларда ота-оналарнинг ўзлари ҳам монелик қилиши мумкин. Масалан, ота-она фарзандининг расм чизишга қизиқишини сезиб қолади ва шароит яратиб беришга имкон қадар ҳаракат қилади. Акварель бўёк, мўйқалам, қора қалам, расм дастурлари, плакат ва ҳоказоларни олиб беради. Афсуски, кўпчилик шу билан чекланади. Лекин болага маънавий эътибор ҳам зарур. Ишдан ҳориб келган ота-она эса фарзандига бир кун, икки кун, борингки, учинчи кунни ҳам ёрдам бериши мумкин. Аммо кейинги кун «Сендан расм расм чиқмайди, йиғиштир шу ишингни!» дея қўпол муомалада бўлишади. Натижада

Мактаб амалиётчи психологи ким? Унинг таълим муассасасидаги вазифаси нимадан иборат? Мутахассислар фикрича, ўқув жараёнини фаоллаштиришда бу касб эгалари ўқувчи учун йўл кўрсатувчи, маслаҳат берувчи яқин кўмакдошга айланиши даркор. Шундагина олиб бораётган тадбири, қўллаётган режаси ўғил-қизлар қобилиятини кашф этишга, уларни яқиндан ўрганишга ёрдам беради. Бу эса психолог маҳорати, тажрибаси, ўқувчилар билан қай даражада ишлай олишига боғлиқ.

Булоқбоши туманидаги 1-умумтаълим мактаби амалиётчи-психологи Гулбаҳор Қодировани ана шундай қобилиятли мутахассислар сирасига киритиш мумкин. У ўқувчиларнинг баркамол шахс бўлиб шаклланиши учун маънавий-руҳий шароит яратиш борасида ўзига

Amaliyot

лежларга жалб қилиш ҳам муҳим масала. Бу йил мактабни 84 нафар ўқувчи битиради. Одатдагидек, улардан дастлабки сўровномалар олинади, барқарор қизиқишлари аниқланади. Тест натижалари таҳлил қилиниб, ўқувчиларнинг орзу-мақсадлари ўрганилади. Сентябрь ойиданоқ битирувчилар ҳақида зарур ҳужжатларни тайёрлаш ишлари бошланди.

Мактабда психолог ва ота-оналар ҳамкорлиги ҳам яхши йўлга қўйилган. Мисол учун, ўқувчи келажакда муҳандис бўлишни ният қилган бўлса, ота-онаси ҳуқуқшунос бўлишини хоҳлайди. Бу вазиятда мактаб психологи ота-онага тўғри йўл кўрсатади. Муаммоларга ўқувчи ва ота-оналар билан ўтказиб келинаётган саволномалар орқали ҳам жавоб топилмоқда. Коллежлар билан доимий алоқа ўрнатилган. Уларда «Очик эшиклар кунини»ни ўтказиш, касблар фестивалини байрам сифатида ташкил этиш анъанаси айланган. «Менинг касбим — менинг фахрим» тадбирига турли касб эгалари таклиф қилиниб, битирувчилар ўзларини қизиқтирган касбга доир маълумотларни олади. Иқтидорли ўқувчилар нафақат дарслар, балки тадбирлар давомида ҳам аниқланади. Ҳозирда 9-синф ўқувчилари Омина Лутфуллаева, Турсиной Солайдинова, Шайбоний Абдувалиев ва бошқалар адабиёт, тасвирий санъат, спорт йўналишларидаги танловларда фаол иштирок этмоқда.

Таъкидлаш жоизки, ўқувчининг иқтидори, ривожланиши, касб танлаши, камолот чўққиси сари интилиши, мақсадлари томон дастлабки қадами мактабдан бошланади. Ўқувчининг қобилиятини вақтида аниқлаб, тўғри йўналтира олиш эса амалиётчи психологларга боғлиқ.

— Ўн саккиз йиллик иш фаолиятим давомида, энг аввало, мактабда соғлом муҳитни ташкил этишга алоҳида эътибор қаратдим, — дейди Гулбаҳор Қодирова. — 1-синф ўқувчиларининг мактабга тайёргарлиги ва мослашишини тўғри ташкил этиш, 6 ёшлилар билан ишлаш доимо диққат марказимизда. Битирувчиларни академик лицей ва кол-

Матлуба ЕРЖАНОВА,
Қорақалпоғистон РПҚТМО
институты катта
ўқитувчиси

Орифжон СИДДИКОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

Yangiliklarda yurt nafasi

❖ Хоразм вилояти ҳокимлигида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси ҳамда халқ депутатлари Хоразм вилояти кенгашининг қўша мажлиси ўтказилди.

Тадбирда 2013 йилда иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастурининг Хоразм вилоятидаги ижросини ўрганиш натижалари муҳокама қилинди.

Мажлисда сенаторлар, Хоразм вилояти халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар кенгашлари депутатлари, тегишли вазирлик ва идоралар, оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди.

Йиғилишда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг Фан, таълим, маданият ва спорт масалалари қўмитаси раиси М.Хўжамбердиев ва бошқалар вилоятда 2013 йилда иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлаш дастури ижроси юзасидан муайян ишлар амалга оширилганини таъкидлади. Вилоятда жорий йилнинг ўтган даврида 48 мингдан зиёд иш ўрни ташкил этилгани қайд қилинди.

Мажлисда вилоятда касб-ҳунар коллежи битирувчиларини тadbirkorлик фаолиятига жалб этиш ва уларни ишга жойлаштириш масаласига алоҳида эътибор қаратилгани таъкидланди. Жумладан, тижорат банклари томонидан етти ярим миллиард сўмдан кўпроқ миқдорда кредит маблағлари ажратилиб, 1190 иш ўрни яратилган. Ўн саккиз мингта яқин битирувчи иш билан таъминланган.

❖ Наманган вилоятининг Янгикўрғон туманида «Обод турмуш йили» Давлат дастури доирасида навбатдаги бўш иш ўринлари ярмаркаси бўлиб ўтди.

Туман бандликка қўмаклашиш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш маркази, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати туман кенгаши ва жамоат ташкилотлари ҳамкорлигида ташкил этилган мазкур тадбирда тумандаги саксонга яқин корхона ва ташкилотлар, фермер хўжаликлари икки юздан зиёд бўш иш ўринлари билан иштирок этди.

Ярмарка давомида доимий иш билан таъминланган 132 фуқаронинг 68 нафари касб-ҳунар коллежи битирувчиларидир.

— Мен коллежни шу йил битириб, ахборот-коммуникация технологияларига хизмат кўрсатиш мутахассислигини эгалладим, — дейди ярмарка иштирокчиси Эухридин Исмоилов. — Бугун туман ахборот-ресурс марказига ишга йўланма олдим. Коллежда эгаллаган билимларимни амалиётда мустаҳкамлаб бориш имкониятига эга бўлганимдан хурсандман.

Тадбирда иштирокчиларга тегишли мутахассислар томонидан меҳнат қончилиги, ижтимоий муҳофаза, турли имтиёз ва қўллаб-қувватлаш юзасидан зарур маслаҳат ва тавсиялар берилди.

❖ Бухорода «Энг яхши умумамалиёт шифокори», «Энг яхши патронаж ҳамшираси» ва «Энг намунали қишлоқ врачлик пункти» кўрик-танловининг вилоят босқичи бўлиб ўтди.

Танловда иштирокчиларнинг аҳоли репродуктив саломатлигини мустаҳкамлаш, оилаларда тиббий маданиятни ошириш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш бўйича иш тажрибаси таҳлил этилиб, соҳага оид билим ва кўникмаси синондан ўтказилди.

Яқуний натижаларга кўра, «Энг яхши умумамалиёт шифокори» йўналишида Когон тумани тиббиёт бирлашмасига қарашли «Соргун» қишлоқ врачлик пункти шифокори Лобар Эргашева, «Энг яхши патронаж ҳамшираси» йўналишида Пешку тумани тиббиёт бирлашмасига қарашли «Дехдороз» қишлоқ врачлик пункти ҳамшираси Моҳина Ғаниева биринчи ўринни эгаллади.

«Энг намунали қишлоқ врачлик пункти» йўналишида Ғиждувон туманидаги «Погазари», Олот туманидаги «Додхон» ва Ромитан туманидаги «Аламодр» қишлоқ врачлик пунктлари гоилиблики кўлга киритиб, танловнинг мамлакат босқичига йўланма олди.

❖ Пойтахтимизда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки, Ўзбекистон Банklar ассоциацияси, Хотин-қизлар қўмитаси томонидан Германиянинг халқаро ҳамкорлик бўйича жамғарма кассалари фонди ҳамкорлигида «Молиявий билимларни ошириш — банкларда аҳоли жамғармаларини мобилизациялаш омили» мавзусида семинар ташкил этилди.

Тадбирда Германия жамғарма кассалари фонди, тижорат банклари, Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси, «Маҳалла» хайрия жамоат фонди, тadbirkorлик субъектлари вакиллари иштирок этди.

Семинарда мутахассислар томонидан иштирокчиларга барқарор иқтисодий ўсиш суръатини таъминлашда мўлжалган жамғармаларнинг иқтисодийдда тутган ўрни ҳақида маълумотлар берилди. Бунда банк-молия тизимида жамғарма ишларини ташкил этишда алоҳида аҳамиятга эга бўлган ва пул маблағларини жамғаришга қўмаклашадиган омиларга эътибор қаратилиб, оила бюджетини ташкил этишнинг муҳим жиҳатлари, аҳолининг турли гуруҳларига мўлжалланган молия хизматлари билан ҳам таништирилди.

Тадбирда омонатларни жамғаришни самарали ташкил этиш, молия муассасалари ходимларининг янги жамғарма турларини ишлаб чиқишдаги профессионал билимларини ошириш, кичик бизнес ва хусусий тadbirkorлиқни молиявий қўллаб-қувватлашда яратилган имтиёзлар бўйича фикр алмашилди.

ЎзА ва махсус мухбирларимиз йўлаган материаллар асосида тайёрланди.

Аёллар учун янги лойиҳа

Пойтахтимизда «Эҳтиёжманд оилаларга даромад манбаларини яратишда ижтимоий ёрдам кўрсатиш имкониятларини кенгайтириш бўйича янги дастурлар» мавзусида Европа Иттифоқи лойиҳасининг очилишига бағишланган анжуман бўлиб ўтди.

Милан савдо-саноат, хунармандчилик ва қишлоқ хўжалиги палатаси қошидаги «Фор-мапер» агентлиги, Ижтимоий инновациялар жамғармаси (Литва) ҳамда «Аёллар мулоқот ва таълим учун» ассоциацияси (Испания) ҳамкорлигида ташкил этилаётган мазкур лойиҳа юртимиздаги 5та маҳаллада амалга оширилади. Булар — Учтепа туманидаги «Кўкча-Оқтепа», Чирчиқ шах-

ридаги «Гулзор» ва Қибрай туманидаги «Зебунисо» ҳамда Сирдарё туманидаги «Фурқат», шунингдек, «Борухов» маҳаллаларидир.

— Лойиҳа доирасида 520 нафар ишсиз хотин-қизлар ҳамда ёшлар тadbirkorлик фаолияти бўйича ўқитилади, — деди лойиҳа координатори Ольга Ногаетова. — Шулардан 120 нафарига бизнес-лойиҳаларини амалга оширишда кам

фоизли микрокредит олиш учун қўмак берилади.

Тадбирда жараёнга Олий Мажлис, Савдо-саноат палатаси, «Маҳалла» хайрия жамоат фонди, Микрокредитбанк, Давлат солиқ қўмитаси каби турли давлат ва жамоат ташкилотлари ҳам жалб этилиши таъкидланди.

Анжуманда Ўзбекистон Республикаси Бош вазири ўринбосари, Хотин-қизлар қўмитаси раиси Э.Боситхонова иштирок этди.

Соҳиба МУЛЛАЕВА,
«Ma'rifat» мухбири

«Китобхонлик дақиқаси» самара бермоқда

❖ Мактабимизда яхши бир анъана бор. Ҳар ҳафта педагогик кенгашда долзарб мавзулар муҳокамасидан сўнг ўқувчилар ўз устида ишлаш учун нима қилаётгани, ўқийётган бадий ёки илмий асари хусусида икки-уч дақиқалик тақдимот қилади.

— «Китобхонлик дақиқаси» орқали ўқувчининг маънавиятига, дарсларни олиб боришдаги талабчанлигига ҳам баҳо берилади, — дейди директорнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Саломат Хайитбоева. — Педагогларимизнинг китобхонлиги ўқувчи-

ларнинг ҳам муталаага қизиқиши ошишига тurtki бўлмоқда. Бу эса таълим муассасасида ўтказилаётган маърифий тадбирлар, фан олимпиадаларида ўз самарасини бермоқда.

Хусусан, октябрь — она тили ва адабиёт, ўзбек тили фанлари олимпиадаси якунига бағишланган фестивалда фан ўқувчилари ва 5—9-синф ўқувчилари фаол иштирок этдилар.

Санобар КАРИМОВА,
Хоразм вилояти Питнак шаҳридаги
10-мактабнинг она тили ва адабиёт
ўқувчиси

Олмасор туманидаги 249-мактабда она тили ва адабиёт, ўзбек тили фанлари олимпиадаси якуний фестивали бўлиб ўтди. Тадбирда тумандаги умумтаълим муассасаларининг энг фаол ўқувчилари, иқтидорли ва зукко ўқувчилари жамланди.

Дастлаб ўқувчиларнинг ижод намуналари — деворий газеталар, қўл меҳнати ишлари, тасвирий санъат асарлари намойиш этилди. Шундан сўнг фан олимпиадасида таълим муассасаларида ташкил этилган «Энг намунали дарс», «Энг иқтидорли ўқувчи», «Энг яхши қўргазмалар восити» танловларида фаол қатнашган ўқувчи ва ўқувчилар аниқлаб, ТХТМФМТЭ бўлими томонидан фахрий ёрлик ва эсдалик совғалар билан тақдирланди.

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

Шеърятга ошуфта кўнгиллар

❖ Сергели туманидаги 300-умумтаълим мактабида шоир-ёзувчилар, олим ва тарихчилар билан ижодий учрашувлар тез-тез ўтказиб турилади.

Ўқувчиларнинг билим самарадорлигини ошириш, уларни маънавий меросимиз билан таништириб, қалбда адабиётга меҳр уйғотиш мақсадида ташкил этилган навбатдаги тадбир «Шеърятга ошуфта кўнгил» деб номланди. Кечада шоира Зулфия Муъминова иштирок этиб, ўғил-қизлар билан адабиёт олами ва шеърят ҳақида фикр алмашди.

— Бугунги тадбирга ўқувчилар қизгин тайёргарлик кўришгани сезилиб турибди, — дейди мактабнинг она тили ва адабиёт фани услубий бирлашмаси раиси Холида Анорбоева. — Хусусан, «Зулфияхоним қизлари» тўғраги аъзоларининг ўзбек адабиёти намояндлари ижодидан ёд айтган шеър ва ғазаллари, тадбир давомида

янграган мумтоз musiқалар барчага манзур бўлди. Ўзбек адабиётининг нодир асарлари ҳақидаги маълумотлар ўқувчилар билимини бойитди.

Кеча сўнггида М.Кулмаматов ва «Энг иқтидорли ўқувчи», О.Бозорбоева «Энг яхши нотик ўқувчи», З.Жамолова «Энг қиройли хуснат эгаси» номинациялари бўйича тақдирланди.

Гулёз ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Уч кунлик медиа-тренинг

қизгин баҳс-мунозараларга бой бўлди

❖ Бўстонлик туманидаги «Камолот» оромгоҳида Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари қўллаб-қувватлаш жамоат фонди билан ҳамкорликда ОАВ ходимлари ҳамда «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати тизимидаги ҳудудий матбуот котиблари учун медиа-тренинг ўтказилди.

Уч кунлик машғулотлар матбуот, телевидение, радио ва интернет журналистикаси каби гуруҳларга бўлинган ҳолда ташкил этилди. Иштирокчилар «Камолот» ЕИХ ахборот хизмати ва унинг ташкилот фаолиятидаги аҳамияти, интернет ресурслардан оқилона фойдаланиш, журналистик маҳорат борасидаги зарур маълумотларга эга бўлишди. Гуруҳлар томони-

дан тайёрланган махсус медиа-лойиҳалар тақдироти ўтказилиб, уларни амалиётда жорий этиш масалалари кўриб чиқилди.

— Ҳудудий кенгашлар қошида матбуот хизматлари фаолияти йўлга қўйилганига ҳали кўп бўлмади. Янги тизимни ривожлантириш бора-бора бир қатор ишлар амалга оширишмоқда. Ушбу медиа-тренинга эгалланган кўникмаларимиз келгуси фаолиятимизда қўл келиши шубҳасиз, — дейди ҳаракатининг Самарқанд вилоят кенгаши ахборот хизмати раҳбари Моҳмур Маҳмудова.

Медиа-тренинг якунида фаол иштирокчилар «Камолот» ЕИХ марказий кенгаши томонидан тақдирланди.

Моҳичехра ЛАТИПОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-ҳуқуқий ислохотлар, шунингдек, республикамиз билан хорижий давлатлар ҳамда Ўзбекистон Республикаси резидентлари ва хорижий резидентлар ўртасидаги глобал миқёсдаги ўзаро муносабатларнинг динамик характери ҳуқуқшунос кадрларга нисбатан янгидан-янги қатъий талаблар қўймоқда. Бу эса юридик кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан ислоҳ қилишни тақозо этади.

Президентимизнинг 2013 йил 28 июндаги "Юридик кадрлар тайёрлаш тизимини янада тақомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори бу борада ўзига хос дастуриламал бўлиб хизмат қилади. Ушбу қарорни ўз моҳиятига кўра соҳада туб ўзгаришларни амалга оширишнинг ҳуқуқий негизи сифатида баҳолаш мумкин. Қарорнинг мазмун-моҳияти, қўйилган вазифалар, амалга ошириш усули ва воситалари, чора-тадбирлари ниҳоятда кенг қўламли. Ушбу мақолада эътиборни талаба ва устоз масъулияти, улар зиммасига юкланган вазифаларга қаратишни лозим деб топдик.

Энг аввало, ҳуқуқий таълим жараёнида устозлар зиммасидаги масъулият тубдан ўзгармоқда. Устоз маънавий жиҳатдан пок ва юксак ахлоқий фазилатларга эга бўлмоғи лозим. Талабалар билан, ўзаро ва бошқа ижтимоий муносабатларда ҳам педагогнинг ўзини тутиши ҳамда муомаласи талаба учун ҳар томонлама ибрат намунаси бўлиши шарт.

Ҳуқуқшунос кадрлар тайёрлаш жараёнида таълим берувчи устозларнинг ахлоқий поклиги ниҳоятда катта аҳамиятга эга. Чунки бутунги талаба эртага ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг масъул ходими, судья, прокурор, терговчи сифатида фаолият юритади. Инсонларга юридик ёрдам кўрсатади, уларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини юридик воситалар орқали муҳофаза қилади.

Педагог юқори савияда билимга эга бўлиши лозим. У нафақат мамлакатимиз ҳуқуқ-тартибот тизими, балки хорижий

ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМ

янги сифат босқичига ўтиш йўлида

давлатлар ҳуқуқий тизимлари, халқаро тажриба тўғрисида ҳам тегишли тасаввурларга эга бўлмоғи керак. Бунинг учун эса хорижий тилларни яхши билиши, замонавий ахборот-коммуникация технологияларидан моҳирлик билан фойдаланиш лаёқатини эгаллаган бўлиши зарур. Шу маънода қарорда Тошкент давлат юридик университети профессор-ўқитувчиларининг хорижий мамлакатлардаги етакчи юридик олий таълим муассасаларида малака ошириши тизими ва унинг молиявий манбаи белгилаб қўйилгани диққатга сазовордир.

Ўзбекистон дунёнинг кўплаб мамлакатлари билан турли соҳаларда ижтимоий-иқтисодий ҳам-корликни йўлга қўйган. Ушбу муносабатлар нафақат миллий ҳуқуқ тизими, балки хорижий давлатлар қонунларининг ҳам таъсир доирасига тушиши мумкин. Мамлакатимизда хўжалик юртувчи субъектларнинг хорижий шериклари билан иқтисодий алоқалари, шунингдек, чет эл инвесторларининг юртимиздаги самарали фаолияти бунинг яққол мисолидир. Шу сабабли ушбу қарорда етакчи хорижий олий таълим муассасалари, таҳлилий тадқиқот мутахассисларини ТДЮУда маъруза ўқиш, тадқиқотлар ўтказишга жалб этиш

доимий асосларда ташкил этилиши белгилаб қўйилган.

Қарорда ўқув жараёни сифатини тубдан яхшилаш масаласига ҳам эътибор қаратилган бўлиб, жумладан, замонавий педагогик технологиялар шакллари жорий этган ҳолда амалий машғулотлар ҳажмини ("кейс-стади", илмий презентациялар, жамоада ишлаш ва

Qaror va ijro

бошқа), шунингдек, бакалавр ва магистрларнинг давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари, судлар, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, ишлаб чиқариш, хўжалик, тижорат корхоналари, молия-банк ҳамда бошқа муассасаларда малака амалиёти давомида илгирчи олиши зарурияти кўрсатиб ўтилади.

Юридик таълимда жиддий сифат ўзгаришларини таъминлайдиган омиллардан бири талаба масъулиятини ҳар томонлама кучайтириш ҳисобланади. Олдинги ўқитиш жараёнида устозлар талабага ҳар томонлама, атрофлича билим беришга ҳаракат қилган ҳолда, билимларни "оғзига тайёр ҳолда чайнаб солиб қўйишга" уринар эди. Талабалikka қабул қилингандан сўнг у дарсларга қатнаб турса, семинар машғулотларида савол-жавобларда ишти-

рок этгандек бўлса, охири оқибатда ўртамаёна баҳолар билан ўқишни тасоммлаб, диплом олиши кафолатланган эди. Ҳозирда бундай услубга қатъий барҳам берилади. Устоз таълим жараёнида биринчи галда талабага мавзунини ўзлаштириш бўйича манбалар доираси ва турлари, асосий тушунчалар бўйича йўланмалар беради. Уни йўлашга, таҳлил этишга қорлайдиган ақлий ҳужумларга йўллайди. Аудиторияда маъруза эшитгандан сўнг талаба асосий эътиборини тегишли манбалар билан мустақил ишлашга қаратади. Олган билимлари семинар ва амалий машғулотларда қайта-қайта мустаҳкамланади.

Таълим жараёни мазмунини ҳам ўзгармоқда. Агарда илгари маърузаларда назарий масалаларга асосий эътибор қаратилган бўлса, эндиликда амалий-касбий кўникмалар ва амалиётга урғу берилиши лозим бўлади. Шунини эътироф этиш лозимки, аввал юридик таълим муассасалари битирувчилари амалиётга борганда ишга мослашиб, кўникмалар ҳосил қилиш узок муддатни, баъзан йилларни талаб қилган. Эндиликда жорий этиладиган таълим жараёни эса битирувчининг дарҳол самарали амалий фаолиятга киришиб кетишини таъмин-

лайди. Таълимнинг модуль тизимига ўтилганлиги бунинг учун замин ҳозирлайди. Модуль тизими хорижий мамлакатларда давр синовидан ўтган илғор педагогик технология ҳисобланади. Модуль тизимида талабага билим бериш ва синонимтиҳонлардан ўтказиш муайян даврий семестр оралиқлари билан формал равишда боғлиқ эмас. Бунда асосий урғу талабанинг фанни амалда ўзлаштиришга қаратилади.

Таълим жараёни амалиёт билан узвий боғланишини таъминлаш учун қарорда махсус юридик фан ва предметларда қонун ижодкорлиги назарияси ва амалиётининг долзарб масалалари бўйича ҳуқуқни қўллаш фаолияти билан боғлиқ идоралар масъул ходимлари томонидан университетда маъруза ўқиш, машғулотлар тизимини жорий этиш белгилаб қўйилди.

Ушбу қарор ижросини таъминлаш мақсадида бутунги кунда суд, прокуратура, адвокатура ва бошқа идора вакиллари олий юридик таълим жараёнида фаол иштирок этмоқда.

Президентимизнинг ушбу қарори ижроси замонавий юрист кадрлар тайёрлаш жараёнини тубдан яхшилайдиган. Бу эса мамлакатимизда ҳуқуқ-тартиботни ҳар томонлама мустаҳкамлашга, кенг қўламли ислохотлар ижросини ҳуқуқий таъминлашга, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларига қатъий риоя қилиниши бўйича долзарб вазифаларни амалга оширишга хизмат қилади.

Жаҳонгир Йўлдошев,
юридик фанлари номзоди,
«Фуқаролик ҳуқуқи»
кафедраси доценти

МАЪРИФАТ ВА МАДАНИЯТ ЭЛЧИСИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Бу йил Ўзбекистон билан ЮНЕСКО ўртасида ҳамкорлик йўлга қўйилганига йигирма йил бўлди. Ўтган йиллар мобайнида Ўзбекистон билан ЮНЕСКО ўртасидаги муносабатлар изчил ривожланиб, ҳамкорликда кўплаб лойиҳалар амалга оширилди.

Президентимиз Ислом Каримов раҳнамолигида миллий қадриятларимизни тиклаш, маданий ёдгорликлар, тарихий обидалар, муқаддас қадамжоларни асраб-авайлаш, аждоқларимизнинг бой меросини ўрганиш ва тарғиб этиш, илм-фан ва таълим соҳаларини изчил ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ишлар халқро микёсда кенг эътироф этилмоқда. Хусусан, 1998 йилда ЮНЕСКО Ўйроқ кенгашининг 155-сессиясида Президентимиз Ислом Каримов миллий маданиятни ривожлантириш, маданий-тарихий ёдгорликларни асраб-авайлаш ва

ЮНЕСКО билан ҳамкорликни мустаҳкамлашга қўшган ҳиссаси учун таъкилотнинг олий мукофоти — «Абу Али ибн Сино» олтин медали билан тақдирланди. 2006 йилда давлатимиз раҳбарига халқлар ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш, маданиятлараро ва динлараро мулоқотни ривожлантириш ҳамда маданий ранг-барангликни кўллаб-қувватлаш борасидаги улкан хизматлари учун ЮНЕСКОнинг «Боробудур» олтин медали топширилди.

Мамлакатимизда кўплаб халқаро анжуманлар ЮНЕСКО иштирокида ўтказилиши ҳам халқимизнинг улкан бунёдкорлик салоҳиятига, аждоқларимизнинг буюк истеъдодига, бой маънавий меросига юксак ҳурмат-эҳтиром ифодасидир. Мустақиллик йилларида Аҳмад Фарғоний, Имом Бухорий, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Камолитдин Беҳзод каби бобокалонларимиз, Самарқанд, Шахрисабз, Қарши, Бухоро, Хива, Термиз, Тошкент, Марғилон сингари

шаҳарларимиз, «Алпомиш», «Авесто»дек оғзаки ва ёзма қадриятларимиз, Хоразм Маъмур академиясининг юбилейлари ва бошқа кўплаб тадбирлар ўтказилгани бунинг ёрқин тасдиғидир.

Самарқанд, Бухоро, Хива ва Шахрисабзнинг қадимий обидалари ЮНЕСКОнинг Жаҳон маданий мероси рўйхатига киритилиб, халқаро муҳофазага олинган. «Шашмақом» ва Наврўз байрами инсониятнинг оғзаки ва номоддий мероси дурдонаси деб эълон қилинди. Тошкент шаҳрида сақланаётган Усмон Қуръони ва Фанлар академиясининг Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институтида тўплаган нодир қўлёзмалар «Жаҳон хотира» рўйхатига киритилган. ЮНЕСКО қарорига мувофиқ, 2001 йилда Бухоро «Тинчлик шаҳри» деб эълон қилинди.

Президентимиз раҳнамолигида таълим тизимини ривожлантириш, ёшларни миллий ва умумбашарий

қадриятлар руҳида тарбиялашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бунёд этилаётган замонавий мактаблар, коллеж ва лицейлар, спорт мажмуалари ўғил-қизларнинг маънан ҳамда жисмонан баркамол бўлиб улғайишига хизмат қилмоқда.

Франциядаги «Инссад» халқаро бизнес мактабининг 2012 йилги «Инновацияларнинг глобал индекси» маърузасида баён этилган маълумотларни келтириш ўринли. Жаҳон интеллектуал мулк ташкилоти билан ҳамкорликда тайёрланган ушбу маърузада Ўзбекистон 141 мамлакат орасида инсон капиталини ривожлантириш даражаси бўйича 35-ўринни, таълим тизимини ривожлантириш даражаси бўйича эса 2-ўринни эгаллади.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан ташкил этилган «Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивали халқлар ўртасида ҳамкорлик ришталарини мустаҳкамлаш, мусиқа ва қўшиқ орқали одамлар қалбида

эзгу туйғуларни уйғотиш, муштарак томирларни бири-бирига яқинлаштиришдек олижаноб мақсадларга хизмат қилмоқда. Бу ЮНЕСКО гоёларига мосдир. Мазкур фестивалда ушбу ташкилот вакиллари мунтазам қатнашиб келади. Жорий йилнинг август ойида бўлиб ўтган тўққизинчи халқаро фестивалнинг очилиш маросимида ЮНЕСКО Бош директори Ирина Бокова Ўзбекистонда маданият ва санъатни ривожлантиришга улкан эътибор қаратилаётганини, «Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивали ана шу эътиборнинг юксак намунаси эканини алоҳида таъкидлади.

Ушбу халқаро ташкилот билан мамлакатимиз ўртасидаги алоқалар йилдан-йилга ривожланиб, қамров доираси кенгайиб бораётир.

Ўзбекистоннинг ЮНЕСКО билан фаол ҳамкорлиги жаҳонда тинчлик ва ҳавфсизликни, халқлар ўртасида дўстликни мустаҳкамлашга, Ватанимиз равнақи ва халқимиз фаровонлигининг янада ошишига хизмат қилаверади.

Ирода УМАРОВА,
ЎЗА шарҳловчиси

ГЕОГРАФ — ҲУДУДЛАР ЭКОЛОГИ

Хар бир фаннинг ривожланиши, чуқурлашуви натижасида янги фан тармоқлари, оралик фанлар вужудга келса, ўрганиш объекти, предмети, мақсад ва вазифалари бир-бирига яқин фанларда интеграциялашув жараёни кечади.

Ҳозирги замон география фани геокомплекслар, яъни ҳудудий географик комплекслар (системалар) ҳақидаги фандир. Геокомплекслар (геосистемалар) география фанини ўрганиш предмети бўлиб, сайёравий, регионал ва маҳаллий масштабда ўрганилади. Замонавий география тасвирий географиядан фарқ қилади ва «табиат-аҳоли-ҳўжалик» тизимини ўрганади. Бинобарин, инсон ўзи учун зарур барча нарсани табиатдан олади, табиий бойлик (табиий шароит ва табиий ресурс)лардан ҳўжалик мақсадида фойдаланади. Экология фани эса экосистемалар ҳақидаги фандир. Ҳудди географияда бўлгани каби экология ҳам экосистемаларни сайёравий, регионал ва маҳаллий (топологик) масштабда ўрганади. Экологиянинг сайёравий масштабдаги ўрганиш объекти биосферадир.

Шу ўринда «экология», «экологик вазият» ва «табиатни муҳофаза қилиш» тушунчалари ҳақида икки оғиз сўз: бу тушунчалар айрим ҳолларда чалқаштириб юборилади. «Экология» нима деган саволга экология бу фан, яъни («ойкос» — уй, макон, «логос» — фан) тирик организмлар билан атроф-муҳит ва организмлар ўртасидаги ўзаро таъсир ҳамда муносабатларни ўрганувчи фан, деб жавоб бериш тўғри бўлади. Ана шундай муносабатлар, айниқса, инсоннинг табиатга таъсири натижасида муайян «экологик ҳолат» вужудга келади. Шунинг учун «Оролбўйи экологияси», «Тошкент шаҳри экологияси» эмас, «Оролбўйининг экологик ҳолати» (ёки вазияти) «Тошкент шаҳрининг экологик ҳолати» деб қўллаш тўғри бўлади.

«Табиатни муҳофаза қилиш» эса табиатни, унинг ресурсларини инсоният манфаатларини қўлаб сақлашга ва онгли равишда ўзлаштиришга, махсусдорлигини сақлаб қолишга ҳамда бойликлардан табиат ҳонунларини ҳисобга олган ҳолда оқилона фойдаланиш

га қаратилган тадбирлар йиғиндиси. Қўриқхоналар, парваришхоналар, буюртма масканлари, миллий боғлар ташкил этиш ана шундай тадбирлар сирасига киради.

«Геоэкология» тушунчаси эса муайян ҳудудда тирик организмларнинг атроф-муҳит билан ўзаро муносабатини билдиради. Яъни, хар бир ҳудуднинг ўзига хос табиий шароитидан келиб чиқиб, тирик организмларнинг ўзаро ва атроф-муҳит билан алоқадорлиги сабабли юзага келади ва вазиятлар.

Умумий ўрта таълим мактаблари география дарсларида табиатдан фойдаланиш, табиатни муҳофаза қилиш ва экологияга дахлдор мавзуларни ўқитишда юқорида келтирилган тушунчалар моҳиятини тўлиқ тушуниган ҳолда ўқувчиларга содда мисоллар билан етказиш мақсадида мувофиқдир. 5-синф «Табиий география бошланғич курси»да юқоридаги масалаларга бағишланган қатор мавзулар бор. Масалан, «Биосфера — ҳаёт қобиғи» катта мавзусида «Ер қобикларининг ўзаро таъсири», «Организмларнинг Ер қобикларига таъсири», «Географик қобик ва табиат комплекси», «Ўзимиз яшайдиган жой» каби мавзуларда табиатдан фойдаланиш, уни муҳофаза қилиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган.

6-синфда «Табиат ва инсоннинг ўзаро таъсири» мавзуси бўлиб, ўқувчиларга табиат ва инсон тушунчалари, табиат бойликлари ва уларнинг инсон учун аҳамияти, табиий-атропоген ландшафтлар ҳақида маълумот берилади.

«Ўрта Осиё ва Ўзбекистон табиий географияси» курсида эса «Ўрта Осиё сувлари», «Ўрта Осиё тупроқлари, ўсимликлари» ва ҳайвонот дунёси» каби йирик мавзуларда, «Ўзбекистон табиий географияси» қисмидаги деярли барча мавзуларда табиат, табиат муҳофазаси, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, экологик ва геоэкологик муаммолар масалаларига кат-

та эътибор қаратилган.

Географияда муайян ҳудудга табиий географик тавсиф берилганда хар бир компонент бўйича, сўнг шу ҳудуд табиатини муҳофаза қилиш масаласига, экологик ҳолатига ҳам тавсиф берилади. Зеро, муайян ҳудуд табиатидан, унинг ресурсларидан ҳўжалик учун фойдаланиладиган табиатни муҳофаза қилиш ва экологик ҳолатга алоҳида эътибор қаратилиши лозим.

Бинобарин, юқорида айтиб ўтилгандек, география табиат-ҳўжалик тизимини, уларнинг таркибини, шаклланишини, ҳудудий табақаланишини ва аҳамиятини ўрганса, экология шу учликнинг ўзаро муносабатини, унинг натижасида содир бўладиган ўзгаришлар, бу муҳитдаги ўзгаришларнинг сабаб ва оқибатлари, уларнинг олдини олиш, бартараф этиш йўллари ҳам ўргатади. География фанининг бошқа табиий фанлардан фарқи унинг комплекслигидадир.

Географик ва экологик тадқиқот усулларида ўхшашликлар кўп. Таниқли географ ва эколог олим Р.Раҳимбеков география ва экология фанларининг қуйидаги методик принциплари ҳақида тўхталиб ўтган:

1. Комплекслилик принципи. Бу принципнинг асосий моҳияти шундан иборатки, география фанининг объекти, яъни табиат, аҳоли ва ҳўжалик мажмуасининг асосида бир бутунлик қонуниятига ётади. Экология фанида эса комплекслилик принципи экосистемалар тўғрисидаги таълимотда ўз ифодасини топади, яъни экосистемалар тўғрисидаги таълимот биосферадан то биосенотга бўлган барча экосистемаларни ўз ичига олади. Географиядаги геосистемалар ва экологиядаги экосистемалар тўғрисидаги тасаввур хар иккала фанни бир-бирига яқинлаштиради: географияни экологиялаштирса, экологияни географиялаштиради.

2. Ҳудудийлик принципи. География фанининг асосий вазифаларидан бири турли ҳудудларнинг ўзига хос хусусиятини ўрганишдир. Зеро, дунёда айнан бир-бирига ўхшаш ҳудуд, та-

биий шароит ва улар асосидаги ҳўжалик шароити мавҳуд эмас. Экологияда эса хар бир ҳудуднинг ўзига хос табиий, иқлимий ва рельеф шароитига мос турли экологик вазиятлар вужудга келади. Ушбу принцип ёрдамида хар иккала фанда табиий, иқтисодий ва экологик раёнолаштириш амалга оширилади.

Географларнинг таъкидлашича «географ — ҳудудлар экологидир».

3. Ўлқашунослик принципи. Бу принципга қатъий амал қилиш география ва экология таълими жараёнида ўқувчиларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда катта аҳамиятга эга. Географияда ўқувчи ёшлар ўз ўлкасининг табиати, аҳолиси ва ҳўжалигининг ўзига хос хусусиятларини ўрганса, экологияда Ватанимизнинг турли ҳудудларидаги экологик ҳолат ёки вазият ҳақида билимга эга бўлади.

4. Картографик принципи. Хар қандай географик илмий тадқиқотнинг бошланиши ва поёни географик харитадир. Ўзбекистоннинг экологик, табиатни муҳофаза қилиш хариталарида ўлкамизнинг табиатдан фойдаланиш ва экологик вазияти акс эттирилади. Ушбу хариталарда катта фактик маълумотлар ичхам, турли шартли белгилар ёрдамида кўргазмалли қилиб ифодаланади. Бинобарин, бундай хариталарда хар бир ҳудуднинг энг муҳим географик-экологик хусусиятлари кўрсатилди.

5. Тарихийлик принципи. Ушбу принцип ёрдамида географик объект ва ҳудудлар табиати фақат ҳозирги ҳолатида эмас, балки пайдо бўлиш ва ривожланиш босқичлари, экологияда эса турли экологик ҳолат вужудга келган ҳудудларнинг ўтмишдаги табиати ҳам ўрганилади.

География ва экология фанларининг ушбу принциплари глобаллашув жараёнида хар иккала фаннинг назарий савиясини юксалтиришда, ўқувчиларда табиат, атроф муҳит ҳақида тўлақонли тасаввур ҳосил қилишда муҳим омил ҳисобланади.

Миръазам МИРАҚМАЛОВ,
Тошкент вилоят ПҚҚТМО
институтини ходими

Махсус мактабда ногирон болани севиб, унинг чекланган имкониятлари ўрнини ўз меҳри ва саховати, сабри билан тўлдиролмайди. Ҳозирги кунда имконияти чекланган болалар таълимини янги сифат босқичига кўтариш, махсус таълим педагоглари фаолияти мазмунини такомиллаштириш долзарб масалалар қаторида.

Жорий йилнинг октябрь ойида Абдулла Авлоний номидаги ХТХҚТМОН институтида "Кар ва заиф эшитувчи болалар махсус мактаб-интернатлари нутқ ўстириш ўқитувчиларининг малакасини ошириш" курсида ўқишда бўлди. Ушбу курс мазмунини таълимнинг миллий модели моҳиятидан келиб чиқиб, имконияти чекланган болаларга сифатли таълим бериш

машғулоти ишланмаси такомиллаштирилди ва оммалаштиришга тавсия этилди. Қўйида ушбу машғулоти ишланмасини амалиётчи-педагоглар эътиборига ҳавола этмоқдамиз.

Мавзу: Товуш манбаларини фарқлаш.

Мақсад: ўқувчиларни турли нутқий ва нонутқий товушларни эшитиш ва фарқлашга ўргатиш.

ди. Бунда овозлар мультимедиа воситасида ёки предмети ўзи фойдаланиш орқали эшитирилиши мумкин.

4-қадам. "Кун-тун" машқи бажарилади. Бунда ўқитувчи "тун" деганда ўқувчилар партага бошини қўйиб (қарамасдан), фақат эшитишади. Ўқитувчи товуш манбаини эшиттиргандан сўнг "кун" деб эълон қилади ва ўқувчилар бошини кўтариб, товуш манбаининг номини айтишади.

Изоҳ. Ушбу машқда ўқувчиларнинг турли даражадаги эшитиш имкониятини яққол намойиш этиш имконияти пастдир. Чунки ўқувчилар бир-бирига тақлид қилган ҳолда товуш манбаининг номини айтиб бериши мумкин. Бироқ бу машқ ўқувчиларга дастлаб эшитиш,

9-қадам. Уйга вазифа. Бугун эшитиб фарқлаган товушларга ўхшаган товушларнинг манбаларини топиш.

Ҳозирги кунда имконияти чекланган болаларни ижтимоий ҳаётга самарали тайёрлаш масаласи таълим тизими олдидаги долзарб масалалардандир. Маълумки, бола шахсининг ривожланиши ва мустақил ҳаётда ўз ўрнини топишда таълимнинг таъсири беқийсдир. Мактаб таълими орқали бола жамият инсонлар олдида қўяётган талабларни тушуниб етади ва уларга ўзларини тайёрлайди. Соғлом болалар қатори имконияти чекланган болалар ҳам узлуksиз таълим орқали ўзининг фаровон келажаги учун зарурий ижтимоий қўникмаларга эга бўлади. Бироқ

Maxsus ta'lim

таълимини ўзлаштиришда ижобий натижаларга эришгани маълум бўлди. Таълимнинг дастлабки даврида кар бола томонидан ҳар бир тушунчанинг эгалланишида ушбу сўзнинг оилада ишлатилидиган белгисини эслаб, умумқабул қилинган шаклга айлантириб, сўнгра ўзлаштирилиши боланинг сўз захирасини тез ва самарали бойитишга хизмат қилди. Бундан ташқари, оилада мўайян бир шахснинг мазкур бола билан саводли мулоқот қилиш учун дақтил ва имошорали белгиларни ўзлаштириш коррекцион таълимнинг узлуksизлиги ва узвийлигини таъминлашга қўмаклашади.

Оила ва таълимнинг узвий ҳамкорлиги кар ва заиф эшитувчи боланинг мактаб таълимини тўлақонли эгаллашда муҳим омил саналади. Мактаб таълими асосида кар ва заиф эшитувчи болалар ўқув фанларини ўзлаштиради ва соғлом тенгдошлари ҳамда атрофдагилар билан сўзлашув нутқи орқали мулоқотга киришишга ўрганади. Атрофдагилар билан самарали мулоқот эса бундай болаларнинг ижтимоий ҳаётда ўрнини топиши, турли соҳалардаги муносабатларда фаол иштирок этишининг асосидир.

Оилада кар болага таълимий ёндашувлар қуйидагилардан иборат:

— бола билан суҳбатлашганда айнан оғзаки ва ёзма мулоқотнинг устуворлигини таъминлаш;

— мактабда ўзлаштирилган маълумотларнинг ёзма ёки предметий шакллардаги эслатмаларидан фойдаланиш;

— боланинг мустақил ишлашини таъминлаш (расм чизиш, атрофдагилар билан мулоқот қилиш);

— таниш сўзларнинг оғзаки айтилишини машқ қилдириш;

— оилавий тадбирларда фаол иштирокини таъминлаш (қўпича бундай болалар оилавий тадбирларда пассив бўлади);

— боланинг кўчаларда, шаҳар ва қишлоқларда мустақил ҳаракатланиши учун мақсадли сайрлар ташкил этиш;

— яқин ҳудуддаги корхоналар ёки оила аъзолари ишлайдиган ташкилотларга мунтазам бориб туриш.

Санаб ўтилган тавсиялар кар ва заиф эшитувчи болаларда нафақат таълим муассасасида (ўзига ўхшаган болалар билан), балки атрофдагилар билан табиий вазиятларда тез ва самарали, қўлай мулоқотга киришиши учун зарурий қўникма ва малакаларнинг шаклланишига хизмат қилади. Самарали мулоқот эса нафақат кар ва заиф эшитувчи болалар учун, балки барча инсонлар учун ижтимоий ҳаётда фаол иштирок этишининг муҳим шартидир.

Наргиза НУРОВА,
Меҳринисо АҲМЕДОВА,
Навоий вилояти Қармана туманидаги 25-кар болалар махсус мактаб-интернати ўқитувчилари

ИНТЕРФАОЛ УСУЛЛАР

улардан заиф эшитувчи болалар таълимида ҳам самарали фойдаланиш лозим

омилларини ўзида мужассам этган ҳолда ишлаб чиқилган. Айниқса, курснинг замонавий таълим технологияларидан бири "Блок-модул ўқитиш технологияси"га асосан ташкил этилган амалий аҳамиятини оширади. Ушбу технология умумий мавзу-муаммонинг яхлитлигини таъминлаган ҳолда кичик модуллар асосида кетма-кетликда ва узвий боғлиқликда ўзлаштиришни таъминлаш билан самарали ҳисобланади.

Малака ошириш давомида курс ўқув режасида кўзда тутилган "Педагогик технологиялар" модули мавзулари мазмунини ўзлаштириш асосида интерфаол усулларнинг асосий ғояси таълим иштирокчиларининг жараёндаги ўзаро ҳаракатли таъсири, фаолликлари ва бир-бирига ёрдами ҳамда баҳолашнинг очиқлиги қабилад экани ва, энг муҳими, улардан кар болалар таълимида ҳам самарали фойдаланиш мумкинлигини тушуниб етди. Айниқса, махсус таълим кафедраси доценти Ф.Қодирова машғулотларда "Идрок харитаси", "Зинамазина", "ТТТ (тахсил, татбиқ, тажриба)", "Расмлар ўртасидаги боғлиқлик", "Таърибалар сандиги" каби интерфаол усуллардан фойдаланган ҳолда уларнинг дидактик имкониятларини тушунириш тингловчилар томонидан ижобий қабул қилинди.

Курс жараёнида ўзлаштирилган маълумотларга асосан интерфаол усуллар асосидаги машғулоти ишланмасини ишлаб чиқиди. Ушбу ишланма курс тингловчилари томонидан таҳлил қилинди. Натижада ишлаб чиқилган коррекцион машғулоти ишланмаси курс талабларидан бири бўлмиш "Малакавий иш"нинг мазмунига киритилди. "Махсус таълим" кафедраси профессор-ўқитувчилари ва вилоятлардаги махсус мактаб-интернатлар ўқитувчилари томонидан берилган тавсияларни инобатга олган ҳолда

Таълимий вазифа: нутқий ва нонутқий товуш манбаларининг номларини ва белгиларини айтишга ўргатиш.

Тарбиявий вазифа: ўқувчиларга мўайян даражада сақланган эшитиш қобилияти қолдигидан самарали фойдаланиш қоидаларини тушутириш.

Коррекцион-ривожлантирувчи вазифа: манбалардан чиқаётган товушларни фарқлашга ўргатиш.

Жихозлар: шақилдоқ, сурнай, барабан, машина сигнали, ҳайвонларнинг овозлари ёзилган аудиотасмалар, расм ва плакатлар.

Усуллар: "Тушунчалар мазмунини", "Кун-тун" таълимий машқлари, "Кичик гуруҳда ишлаш", "Рефлексия".

Ташкилий шакли: якка ҳолда ва фронтал ишлаш.

Машғулотнинг бориши: 1-қадам. Ўқувчиларнинг машғулотга тайёрлигини кузатиш ва мавзунини эълон қилиш.

2-қадам. Слайд ёрдамида экранда 2та устундан иборат жадвал намойиш этилади. Жадвалнинг 1-устунида сурнай, шақилдоқ, барабан, машина, ҳайвонларнинг расми, 2-устунида эса уларнинг номлари кўрсатилади. Ўқувчилар дақтил (харфларни қўл ва бармоқлар орқали ифодаловчи ҳаракатлар) ва оғзаки равишда сўзларни ўқийди.

3-қадам. Экранда якка ҳолда предмет кўрсатилади ва бир вақтнинг ўзида ундан чиқадиган овоз эшиттирилади.

сўнгра манбанинг номини айтиш кераклигини тушутириш имконини беради.

5-қадам. "Кичик гуруҳларда ишлаш". Бунда ўқувчилар икки гуруҳга ажратилади (махсус мактабларда синфда ўқувчиларнинг сони 12 нафар бўлади). 1-гуруҳга машина, ит, сурнай, қуй ва 2-гуруҳга шақилдоқ, сигир, барабан, телефон расмлари берилди. Расмлари берилган нарсалар номини карточкаларга ёзиш сўралади.

6-қадам. 1-гуруҳ ўқувчилари доскага чиқади. 2-гуруҳ орқасини ўгириб ўтириши сўралади. 1-гуруҳ карточкадаги сўзни кўрсатади ва ўқитувчи ёзилган сўз — манбадан чиқадиган овозни бутун синфга эшиттиради. 2-гуруҳ ушбу товуш манбаининг нималигини айтади. Шу тарзда ўқувчилар ўрин алмашиб, товушларни фарқлашга ўрганади.

7-қадам. Ўқувчиларга синфдан ташқарида товуш манбаларини фарқлаш ўргатилади. Ўқувчилар синф хонасидан ташқарига чиқади ва саф ҳолда бирма-бир ўқитувчининг ёнига келиб, музичини ўнгирган ҳолда туради. Ўқитувчи бирор предмети, масалан, барабан, сурнай, сигнал, шақилдоқни чалади ва ўқувчи манбанинг номини айтади. Шу тарзда кетма-кетлик билан ўқувчилар товушларни эшитиб, у чиққан манбанинг номини айтади.

8-қадам. Ўқитувчи ўқувчиларни машғулотдаги иштирок қараб рағбатлантиради.

ушбу жараён комплекс ёндашувсиз амалга ошмайди. Бу ўринда асосий ҳаракатлантирувчи куч оиладир.

Эшитишда нуқсонли бўлган болалар уч ёшидан коррекцион таълимга жалб этилиши мақсадга мувофиқ. Шунинг учун республикада махсус мактабгача таълим муассасалари ёки тегишли махсус мактаб-интернатлар қошида мактабгача таълим бўлиmlари ташкил этилган. Маълумки, эшитишда нуқсонли бор бола оиласида тор доирадаги кимсалар (фақат яқинлари) учун тушунарли имо-ишоралар орқали мулоқотда бўлади. Чунки аксарият оилалар кар ва заиф эшитувчилар мулоқотида қўлланмайдиган дақтил ва имошорали нутқ воситаларидан фойдаланиш қўникмаларига эга эмас. Шунинг учун улар фарзанди билан шартли равишда ўз оиласида қабул қилинган белгилар орқали муносабатга киришади. Махсус таълимга жалб этилгандан сўнг бундай болаларга умумқабул қилинган имошорали белгилар ва дақтил-харфлар ўргатилади. Айнан шу вазиятда оилалар муассаса билан узвий мақсадли ҳамкорликда ишлаши талаб этилади. Тажриба-синов ишларида иштирок этган 12 фойс оилалар таълимнинг дастлабки босқичидан бошлаб, тегишли коррекцион (тузатиш, бартараф этиш) ишларда педагоглар билан узвий ҳамкорликда ишлагани аниқланди. Мазкур оилалар фарзандлари мактаб

Инсонни бу ҳаётда ички устунлари — иймон-этиқоди, мустаҳкам иродаси, юксак маънавияти, пок ижодони... тўтиб туради. Халқни халқ қиладиган ҳам миллий қадриятлари, асрий маданияти, азалий анъаналаридир. Мустанлак даврида элимизни ана шундай жаҳоҳаридан айирмоқчи бўдилар. Юртбошимиз таъбири билан айтганда: "...ҳар қандай зулм ва истибдодда қарамасдан, халқимиз ўзини, ўзлигини йўқотмади. Тилини ва динини, иймон-этиқодини сақлаб қолди. Ноҳақлик ва зўравонлик ҳукмрон бўлган шундай замонларда ҳам юртимиздан миллат ва халқ қайғуси билан яшган ҳақиқий ватанпарвар инсонлар етишиб чиқди". Улардан бири ўзбек фольклоршунослиги асосчиси Ҳоди Зариф асрлар бўйи оғиздан оғизга ўтиб келаётган, ҳар мисрасида миллат даҳоси яшайдиган дурдона дostonлар, қўшиқлар, эртаклар, мақолларни ёзиб олиш, жамлаш, наشر ва тадқиқ этишга бош-қош бўлди. Бу ишлар, бир тарафдан, халқ оғзаки ижоди анъаналари сўна бошлаган, иккинчи томондан эса, элимиз алақандай мавҳум "социалистик миллат" яратилиши уринишлар таъйиқи остида қолган пайтда амалга оширилганини назарда тутсак, Ҳоди Зариф бошчилигидаги фольклоршунослиги қанчалар улкан маънавий жасорат кўрсатганини тасаввур этиш қийин эмас. Таъбир жоиз бўлса, ул зотлар ўзлик шўъласини давр буронларидан қафтлари билан пана қилиб, дорилмомон замонларга етиб келиши учун муносиб ҳисса қўшдилар. Филология фанлари доктори, профессор Тўра Мирзаяевнинг «Ҳоди Зариф суҳбатлари» китобини ўқир экансиз, ана шундай ўй-хаёллар беихтиёр ўз ортидан эргаштирилади сизни.

ЯРИМ АСРЛИК СУҲБАТ

Суҳбат — хаос: фикрлар ривож, мавзулар кетма-кетлиги тартибли кечмаслиги мумкин. Лекин хаос — ботинида юксак тартиб, қонуниятларни сақловчи ҳали биз англамаган системадир. Суҳбатда кузатувчи томонга номалум, бироқ икки маслақдош биргина ишора ёки кўз қарашдан англаб оладиган жиҳатлар бўлади. Шу боис учинчи тараф учун гуруннинг ўзани неча у ёқдан бу ёққа бурилиб, мавзулар алмашиб кетаётгани мавҳум қолди. Суҳбат йўналишини икки онгдаги ўзига хос, ташқаридан тушуниш қийин бўлган система бошқариб боради. Икки маслақдош гапга нукта қўйиб, икки томонга айрилиб кетгандан сўнг ҳам фикр алмаш, қайта идрок этиш давом этади. Шу маънода Ҳоди Зариф ва Тўра Мирзаяев ҳаётда атиги ўн бир йил таниш, ота-бодакер бўлган эса-да, устоз-шогирд гурунги ярим асрдан бери бардавом...

Спортчилар айна қирчиллама ёшида катта майдонни тарқ этади. Илм аҳли учун эса эллиқнинг элагидан ўтилган, махсулдор ишлайдиган давр келади. Ҳодлар шунақани гуҷон ўйнайдики, уларни амалга ошириш учун ўнлаб шогирдларга зарурат тугилади. Устозлар умр бўйи тўпланган хулосаларининг ўндан бирини қозғога туширса туширади, бўлмаса йўқ. Қолганлари суҳбатлар асосида шогирдларга мерос қолади, уларнинг асарларида ўз илмий ифодасини топади. Кейинги авлодлардаги ҳалоллик устозлар ҳақида хиёнат қилмасдан, уларнинг меҳнату машаққатини ёд этиб, шажар ниҳолини қадаган шахс хизматларини эътироф этиш билан номоён бўлади. Фан арбоби, Беруний мукофоти совриндори Тўра Мирзаяевнинг мазкур китобини ана шундай ҳалоллик намунаси дейиш мумкин. «Ҳоди Зариф суҳбатлари» китоби бурчдорликдан яралган, бир умрлик изланишлар махсулидир.

Кимдир ҳақида ёзилаётганда, айниқса, хотира характерида бўлса, муаллиф асар қаҳрамонидан ҳам олдинги ўринга чиқиб кетади. Тўра Мирзаяев шундай иллатга йўл қўймадики, ки-

тобда хотира-ларга берилмасдан, балки бугунги ва келгуси авлод учун фойдаланиш, ҳатто ёзма манбаларда учрамайдиган фактлар, фикр-мулоҳазаларни ёзишга интилади. Ҳеч имкони тоғилмай, ҳаётини воқеаларга ба-тафсил тўхталинса, китобхондан мазкур тути-шини сўрайди. Муаллифнинг бу услуби, хусусан, китоб охирига киритилган сўнгсўз билан қиёсланганда ёрқинроқ намоён бўлади. Ўрни билан биз ҳам урғимизни айтиб қўйлик: мақолада китоб материалларига кўпроқ таянилгандек, катта-кичик кўчирмалар меъёридан ошгандек сезилиши мумкинки, ошириб ёзолмаганингдан кейин борича бериш энг мақбул йўл бўлса керак, албатта.

ҲОДИ ЗАРИФНИ ТАНИШ

Мен Ҳоди Зариф ҳақида нима биламан? Сиз-чи? Мактаб дарслигида бир сатрда берилган фалон дostonни Ҳоди Зариф фалон йили ёзиб олган, деган маълумотдан ортиг'ини биласизми? Адабиёт дотларидида фақат халқ дostonлари эмас, шоир-бахшилар ва фольклорчи олимлар ҳақида ҳам кенгроқ тўхталинса, мақсадга мувофиқ бўларди. Зотан, Фозил Йўлдош ўғли, Эргаш Жуманбулбул, Пўлкан, Бола бахши каби ижодкорларни, замонамизнинг буюк дostonчиларини у тўфайли таниди. Ўзининг сермахсул ижоди билан Ўзбекистонда фаннинг янги соҳасини — ўзига хос фольклористик мактабини, Ҳоди Зариф мактабини яратди, бу йўлнинг биринчиси ва асосчиси бўлиб қолди» (Ҳоди Зариф суҳбатлари», 250-бет).

Алломининг дафн маросимида Тўра Мирзаяев бир гапни топиб айтган: «Фолклорда буюк бир эътиқод бор. Халқ учун хизмат қилган доноларни қуйлаш, элу юрт деб жонини жабборга берган қаҳрамонларни улуглаш ва уларни абадитта — ҳаммаша-ликка айлантириш керак, деган идеал мавжуд. Бахшилар бунини асосий принципти қилиб олганлар.

ларини ҳам расмий равишда ёзмайди. 1945 йили «Малика Айёр» ва «Равшан» дostonлари наشري асосида номозлик, 1965 йили эса чоп этилган асарлари мажмуи учун докторлик илмий даражасини олади. У Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби унвони билан тақдирланган, Беруний мукофотига сазовор бўлган. Бир қарашда оддий таржмаи ҳолдек туюлади, аммо ич-ичига кириб бораверсангиз, не-не талотўплар, не-не таъйиклар чиқиб келаверади.

Ҳоди Зариф жуда серқирра шахс. Айниқса, аввал-бошида маданиятшинослигини турли йўналишларида илмий изланди. Гоҳ муитоз адабиётимиз тарихини, хусусан, Навоий ижодини ўрганишга киришади, гоҳ қишлоқларни кезиб, шевадаги ноёб сўзларни жамлаб адабий тилимиз бисотини бойитишга бел боғлайди. Орада этнография ва ўлкашунослик материалларини тўплашга ҳам улғуради. Дастлабки ўзбек фотографияларидан бири сифатида унутилмас воқеаларни мангуликка муҳрлашга интилади... Ҳоди Зариф фақат

тадқиқотчиси Иккинчи жаҳон уруши пайти ўлкамизда вақтинча яшаб турган, бу унинг илмий қизиқишлари қамровини янада кенгайтиради. Шундан сўнг Виктор Жирмунский умрининг охирига қадар туркологиянинг турли масалалари бўйича ўлмас асарлар яратди. Жумладан, икки фан арбобининг ижодий ҳамкорлигида «Ўзбек халқ қаҳрамонлик эпоси»дек фундаментал тадқиқот дунёга келди. Китоб 1947 йили чоп этилиши ҳамонки Ҳоди Зарифга ҳужум бошланади, олимни космополитизмда айб-лашади. 1949–1952 йилларда адабиётшунослик ва фольклоршунослик ҳақидаги мақола бўлади, нутқ ёки маърузамиз — барчасида ушбу монографияни ёмонотлик қилиш урғфа айлан-киб кетди. Асоссиз айблар тўнқалди, бирёқлама фикрлар, мухоятдан узоқ, ноҳолис мулоҳазалар билдирилди... Кимдир тушуниб қилди шу ишни, кимлардир эса онгсиз ҳайбаракал-лачи бўлди. Аслида, гап бутунлай бошқа ёқда эди: ўзбек иккинчи даражали майда миллат эмас, балки боболари жаҳоний

да фидойи зиёлиларимиз жасорат кўрсатиб, уни сақлаб қолиш-га муваффақ бўлганликларини бугун миннатдорлик билан эс-лаймиз», дея таъкидлайди. Бун-да Ҳоди Зариф ҳам сафнинг бо-шида турганига «Суҳбатлар»ни ўқиб амин бўламиз.

КУРУКДАН-КУРУК ТАНКИДНИНГ ФОЙДАСИЗЛИГИ

«Ҳоди Зариф атрофида «ўта талабчан», «қаттиққўл», «Илмий ишларга ортиқча талаблар қўяди», «Ишларни вақтида қи-иб бермайди», «Диссертаци-лар химоysi қўзилишига сабабчи» қабилидаги баланд-паст гап-сўзлар ҳам юрар эдики, булар бўлгуси шогирдда қандайдир ҳақиқираш, иккилиниш кайфи-ятларини пайдо қилиши табиий-дир» (138). Шу ўринда устоз-шо-гирдлик аънаъаси тўғрисида ҳам айрм мулоҳазаларни билдириб ўтсак. Устознинг бир оғиз наси-хати шогирд фаолиятининг асо-сий принципларини белгилаши, кейинчалик шогирднинг ўзи ҳам устозлик макомига эришгач, ўша

да ривожлантириши зарур. Ана шундангина фандаги ворисийлик бардавом бўлади» (115).

«БОҒЛАР АЗИЗ БУЛАР БОҒБОН БУЛМАСА...»

Илмий кашфиётлар тушу-новчилик бор жойдан, тўғри са-вол қўйишдан бошланади. Фол-клорда ҳам шундай «шубҳали» ўринлар кўпчи, чигалликларга барҳам бериш, қалавнинг учи-нини топиш истаги Ҳоди Зарифни бошқалар кўра олмаган муаммо-ларни қўйиш ва ҳал этиш бах-тига мувоффақ қилган. «Алломиш» дostonида «Қиш-ман ёз ўртаси хишай савриди(р)» мисраси учрайди. 1928 йили дoston ёзиб олинаётганда Фо-зил шоир шундай айтган ва шу тарзда қозғога туширилган. Аммо 1960-йилларгача бўлган нашрларда «хишай» сўзи «уч ой» тарзида берилган. Устоз-шогирд янги наشر устида иш-лаётганда ушбу ўрин галати ту-юлади (савр бир ой-ку). Шу та-риқа яна бир муаммо тугилди...

ОЛИМНИНГ ИҚРОРИ

1955 йили Ҳоди Зариф «Кун-туғмиш» дostonини наشرга тай-ёрлайди. Унинг йигма вариант эканини кўпчилик билмасди. Эргаш шоирдан ёзиб олинган дostonга Нурмон Абдувой ўғли-дан айрим парчалар киритилган-ди... Сал аввал устознинг од-дий бир ўғити, шахсий ибрати бутун илмий мактабнинг прин-ципларига айлангани мумкинли-ги ҳақида мулоҳаза юритгандик. Худди шундай, устознинг бир-гина хатоси ҳам шогирдларни тўғри йўлдан қалғитиши ҳеч гап эмас. Ҳа, қатта олимдан ўз ха-толарига вақтида иқдор бўлиш талаб этилади. Аммо ҳар ким ҳам ўзини енгиб, илмни иззат-наф-сидан устун қўйиб, қачонлардир

нинг алмашиб келиши, илмий фикрлар ҳаётини тарзда берили-ши бунини таъмин этади. Асарнинг композицияси ҳам ўзига хос. Биринчи қисмда Ҳоди Зариф-нинг ота-боболари тўғрисида та-саввур ҳосил қилинса, иккинчи қисмида устозлари, ҳамкорлари ва сафдошлари ҳақида олимнинг муносабати билан бойитилган, муаллиф фикрлари билан тўлдирилган маълумот берилади. Ўқувчи шу тахлит фольклор-шунослигинида муҳим ўрин тут-ган шахслар билан яқиндан та-нишиб олади. Китобнинг кейин-ги қисми турли мавзуларга ба-ғишланади, фольклорнинг наза-рий ва амалий масалаларига ало-ҳида алоҳида тўхтаб ўтилади, уларга атоқли олим муносабати эсланади. Қайси мавзуга муро-жаат этилмасин, «маданиятмиз тарихи учун жуда муҳим, аммо ҳеч қарерда ёзилмаган, ҳужжат-ларда қайд этилмаган, архивлар-дан ҳам топиш мумкин бўлма-ган маълумотлар» келтирилади. Шу тариқа, Ҳоди Зариф баҳо-на сабаб бутун ўзбек фольклор-шунослиги тарихидан бохабар бўлиш мумкин. Китоб охирида-

Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch

Олтин силсила китоблари 1964–1990 йиллар давомида чоп этилган. Дастлабки уч жилд — «Интизор», «Муродхон», «Даста-гул»ни Ҳоди Зарифнинг ўзи ар-хивдаги асл нусхалари билан солиштириб, худдий равишда қўриб чиқгани боис етарли да-ражада лугат ва изохлар билан таъминланган. Кейинги китоб-ларнинг айримларигина домла назаридан ўтказилган. «Ўзбек халқ ижоди» туркуми фольклори-мизнинг деярли барча жанрла-рини қамраб олади: жумладан, дoston(21 жилд), эртак, афсона ва ривоят(8), қўшиқ(4), лати-фа(1), аския(1), мақол(1) ва то-пишмоқ(1)... Кўпжидликка 55 аънавий ва 10 янги дoston, 415 эртак, афсона ва ривоят ки-ритилган. «Ўзбек фольклоршу-нослиги ва адабиётшунослиги-да, умуман, традицион амали-ётда бу каби кенг қўламли тек-нологик ишлар биринчи марта амалга оширилди ва у атоқли бўлиш мумкин. Китоб охирида-

ИНТИХО ЭМАС, ИБТИДО

XX асрнинг 20-йилларидаёқ биринчи ўзбек профессори, йи-рик тилшунос ва фольклоршунос Ғози Олим «Янги адабиётимиз-га кучли миллий асос халқ ада-биётимиз бўлиши керак», дея таъкидлаганди. Биз бу фикрни бугун ҳам баралла такрорлай олмаймиз. Фақат адабиёт эмас, балки замонавий мусиқа, кино ва театр, ҳатто актуал санъат (инсталляция, перформанс, лэнд-арт, видео-арт...) учун фольклор чин маънода пойдевор бўла олади. Айниқса, глобалла-шув даврида, эклектика — қори-шув жараёни кечаятган бир пайтда маданиятшинослигини ҳар жабҳасида халқ оғзаки ижодиға таянишимиз умумий руҳга син-гиб кетишининг олдини олиб, миллий ўзига хосликни таъмин этгуси. Давлатимиз раҳбари маъ-навиятни шакллантирадиган асо-сий мезонлар сифатида фольклорга алоҳида эътибор қаратиб, биргина «Алломиш» мисолида: «Ишонманки, ҳар бир авлод мана шу қаҳрамонлик дostonи-ни асраб-авайлаб келгуси авлодларга етказди. Бу қаҳрамон-лик эпосини қуйлаб, уни қалби-га, шуурига жо қилган миллат-ни эса ҳеч қандай куч енга ол-майди», дея халқ оғзаки ижоди дурдоналарининг ҳаётбахш қу-чини ифода этади.

Бир пайтлари Фанлар акаде-мияси қашада алоҳида фольклор институти ташкил этишга ҳара-катлар бўлгани бежиз эмас. Зо-тан, бу жабҳада қилинажак иш-лар ҳали талайгина. Шоир-бах-шилардан шу кунгача ёзиб олин-ган дostonларнинг умумий сонини, вариантлари билан қўшиб ҳисоблаганда, 500дан ошиб ке-тади. Бу шунинг алоҳидаки, Ҳоди Зариф бошлиқ фидойи фольклоршунослар меҳнати билан халқ оғзаки ижоди намуналари-ни тўплаш бўйича жуда катта иш амалга оширилган (шунча мад-аний мерос унутилиб кетиши ҳам мумкин эди). Энди фольклоршу-нос, адабиётшунос, тилшунос, санъатшунос ва жамиятшунослари-миз, ёзувчи, шоир, расом, режиссёр, дизайнер, журналист ва ўқитувчиларимиз зиммасида кенг қўламли чуқур тадқиқотлар олиб бориш, халқ оғзаки ижоди дурдоналари замиридаги тил-симларни очиш, уларни қайта идрок этган ҳолда халқимизга етказиш, бугунги кун муаммо-ларига ҳам шундан жавоб қиди-риш ва топиш, маънавий худуд-ларимизга бостириб киратётган «оммавий маданият» унсурлари-га қарши кучли кураш сифатида улардан фойдаланиш вазифаси турибди. Бунинг учун эса, авва-ло, назарий изланишларни қу-чайтириб, амалий ишлар учун фундаментал асосларни яратиш, қолаверса, замонавий техноло-гиялардан фойдаланган ҳолда аудиторияга тақдим этиш ва таъ-сир кўрсатишнинг оптимал йўлларини излаб топиш талаб қилинади. Ҳа, халқ оғзаки ижо-ди замонавий маданиятимиз учун бақувват асос бўла олади. Фақат эпик билимни тўла-тўқис тўқлаб, мудроқ ҳужайралари-мизгача уйғога олмоғимиз за-рур.

АЙТМОҚ ДАРКОР НАЗАРКАРДА ЭРЛАРНИ «ҲОДИ ЗАРИФ СУҲБАТЛАРИ» КИТОБИНИ ЎҚИБ...

Тоғлар азиз бўлар
туман бўлмаса,
Йўллар азиз бўлар
карвон юрмаса,
Боғлар азиз бўлар
боғбон бўлмаса,
Мулки хароб бўлар
султон бўлмаса.

Бу ерда ҳам биз билган, арабчадан кириб келган «азиз» (мўътабар)га мутлақо алоқаси йўқ сўз ишлатилмоқда. Агар фольклорчи ўзи тушулмаган жой-дан «ха...»деб қўл силтаб ўтиб кетаверса, тушулмасиз жумлалар қўлайиб, охири дoston китобхон-нини ўзидан умуман бездириши мумкин. Ҳоди Зариф изохлай-дики, тўртликдаги «азиз» қадим-туркий сўз бўлиб, «ташданда» «хароб», «қўримсиз», «ўнқир-чўнқир» маъноларини беради.

«Оқориди суҳбатдан бир неча кун ўтгач, домла одатдаги-дан анча вақтли ишга келдилар ҳамда хурсандчилик билан «хиш-шай»нинг маънолари аниқланган-ини айтдилар, — дея эслайди Тўра Мирзаяев. — Бу сўз домла-нинг «Муродхон» ва «Рустамхон» дostonларига тўзган қисқача лу-ғатида «ёмғирли, рутубатли, таннам» тарзида изохланди. Шун-дай қилиб, йигирма беш йил-дан кўпроқ даврда дostonдан дostonга қўчиб юрган хато туза-тилди».

Илмда майда масаланинг ўзи бўлмайди, оддий бир сўз ҳам катта кашфиётларга етказиши шубҳасиз. Ҳоди Зариф ёздади: «Фольклор асарларининг лугат бойлигига алоҳида диққат қилиш, тушуналиши қийин гирдларнинг шогирдлари ора-синда ҳам амалда экани, ўзбек фольклоршунослигида бундан кейин ҳам амалда бўлажани билан бирига, архаик ёки тушу-нилиши қийин сўзларни бошқа-лари билан алмаштириш ё ту-

адашганини тан олавермайди. Орадан тўққиз йил ўтиб, «Ўзбек халқ ижоди» кўпжидлигини на-шрга тайёрлашга киришилганда Ҳоди Зариф дostonларнинг йи-гма вариантини яратиш бораси-даги хатосини шогирдларига очик айтиб, сабаб ва оқибатла-рини изохлайди, уларни номақ-бул йўлдан қайтаради: «У ёки бу ҳолатлар таъсирида амалга оширилган ноилмий ишларни тан олиш олимнинг ахлоқий ва виждоний бурчидир»(168); «Зеро, илмдаги ҳалоллик қил-кетаверса, тушулмасиз жумла-лар қўлайиб, охири дoston китобхон-нини ўзидан умуман бездириши мумкин. Ҳоди Зариф изохлай-дики, тўртликдаги «азиз» қадим-туркий сўз бўлиб, «ташданда» «хароб», «қўримсиз», «ўнқир-чўнқир» маъноларини беради.

«Оқориди суҳбатдан бир неча кун ўтгач, домла одатдаги-дан анча вақтли ишга келдилар ҳамда хурсандчилик билан «хиш-шай»нинг маънолари аниқланган-ини айтдилар, — дея эслайди Тўра Мирзаяев. — Бу сўз домла-нинг «Муродхон» ва «Рустамхон» дostonларига тўзган қисқача лу-ғатида «ёмғирли, рутубатли, таннам» тарзида изохланди. Шун-дай қилиб, йигирма беш йил-дан кўпроқ даврда дostonдан дostonга қўчиб юрган хато туза-тилди».

Илмда майда масаланинг ўзи бўлмайди, оддий бир сўз ҳам катта кашфиётларга етказиши шубҳасиз. Ҳоди Зариф ёздади: «Фольклор асарларининг лугат бойлигига алоҳида диққат қилиш, тушуналиши қийин гирдларнинг шогирдлари ора-синда ҳам амалда экани, ўзбек фольклоршунослигида бундан кейин ҳам амалда бўлажани билан бирига, архаик ёки тушу-нилиши қийин сўзларни бошқа-лари билан алмаштириш ё ту-

адашганини тан олавермайди. Орадан тўққиз йил ўтиб, «Ўзбек халқ ижоди» кўпжидлигини на-шрга тайёрлашга киришилганда Ҳоди Зариф дostonларнинг йи-гма вариантини яратиш бораси-даги хатосини шогирдларига очик айтиб, сабаб ва оқибатла-рини изохлайди, уларни номақ-бул йўлдан қайтаради: «У ёки бу ҳолатлар таъсирида амалга оширилган ноилмий ишларни тан олиш олимнинг ахлоқий ва виждоний бурчидир»(168); «Зеро, илмдаги ҳалоллик қил-кетаверса, тушулмасиз жумла-лар қўлайиб, охири дoston китобхон-нини ўзидан умуман бездириши мумкин. Ҳоди Зариф изохлай-дики, тўртликдаги «азиз» қадим-туркий сўз бўлиб, «ташданда» «хароб», «қўримсиз», «ўнқир-чўнқир» маъноларини беради.

«Оқориди суҳбатдан бир неча кун ўтгач, домла одатдаги-дан анча вақтли ишга келдилар ҳамда хурсандчилик билан «хиш-шай»нинг маънолари аниқланган-ини айтдилар, — дея эслайди Тўра Мирзаяев. — Бу сўз домла-нинг «Муродхон» ва «Рустамхон» дostonларига тўзган қисқача лу-ғатида «ёмғирли, рутубатли, таннам» тарзида изохланди. Шун-дай қилиб, йигирма беш йил-дан кўпроқ даврда дostonдан дostonга қўчиб юрган хато туза-тилди».

ОЛТИН СИЛСИЛА

Бугун нодир китоблар дўкон-ларида бир хил муқовадаги «Ўзбек халқ ижоди» кўпжидли-гининг гоҳ у, гоҳ бу томига қўзи-миш тушиб қолади. Кейинги са-фар оларман деб қайтиб бор-сангиз, қўлогини ушлаб кетган бўлади.

Гулшаной болалигида онасидан кўп эртақ эшитган. Шундай эртақлардан бири орзу йўлида машаққат чеккан, лекин барбериб истагидан чекинмаган, охир-оқибатда мақсадига етган одам ҳақида эди. Гулшанойнинг эртақдаги одамга жуда ҳаваси келди.

— Орзу яхши нарсаси?, — сўради у онасидан.
— Албатта, қизим. Одам орзу билан яшайди. Шу орзу йўлида ҳаракат қилади, изланиб интилади. Зарур бўлса, курашади.
— Орзуси бўлмаса-чи?
— Ундай дема. Орзусиз одамнинг юрса изи, ўртиса ўрни бўлмайди. Сен орзу қилишни ўрган.

Шундан буён у орзу ҳақида кўп ўйлайди. Аввал сочи уза-йиб чиройли лента тақишни орзу қилди. Кейин мактабга боришни. Мактабда ўқиётганида эса, муаллима бўлишни ҳавас қилди. Онаси рост айтган экан. Орзуси бор одам ҳаракат қиларкан, меҳнат қилиб интиларкан. У ҳам орзуларининг бир қанчасига эришди. Мактабда аълочи бўлиб ўқиди. Ота-онасининг хайрихоҳлигида Андижон давлат тиллар педагогика институти(ҳозирги Андижон давлат университети)га ўқишга кирди. Бугун у Олтинқул туманидаги 1-мактабнинг инглиз тили муаллимаси. Яхшигина оиланинг келини, Асадбек ва Ҳумоюн исмли икки ўғилнинг онаси.

— Юртбошимизнинг «Чет тилларни ўрганиш тизими»ни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори яна кўп орзуларга қанот берди, — дейди Гулшаной Самиева. — Ишни ўз малакамизни оширишдан бошладик. Ахир, глобаллашув даврида ўз устингизда тинимсиз ишласангиз, сезмайгина тараққийётдан қолиб кетасиз. Назаримда, хорижий тилдан сабоқ берувчи ўқитувчи мунтазам ўрганиши, шунингдек, ўзига хос психолог

бўлиши керак. Машгулотлар жараёнида шу хулосага келдим. Синфдан ташқари тўғрақ сабоқлари олиб бораётганимда илгари ихлос қўйган юртдошларимиз ҳақида сўзлаб бера бошладим. Айтайлик, институтда

болалар келаси дарсга шундай тайёрланиб келишдики, ўзим қувониб кетдим. Бугун мен раҳбар бўлган 7-«А» синфдаги ҳамма ўқувчи инглиз тилига жуда қизиқади. Яқинда улар билан «Маданий меросга ихлос» деб номланган ажойиб тадбир ўтказдик. Тадбир боддан-оёқ инглиз тилида ўтди. Ўқувчиларим миллий урф-одатларимиз, маданий обидалар, тарихий сиймолар ҳақида соф инглиз тилида сўзладилар, шеърлар ўқиди. Кейин халқ ўйинларидан «Ким олади-я, шугинани-я» ўйинини инглиз тилида ижро этишди. Ҳазрат Навойнинг ой ва қуёшга ўхшаши тасвирланган рубоини икки

бар Аҳмедова каби тажрибали мутахассислардан устоз-шогирдлик асосида педагогик сирларини, жумладан, ўқувчиларнинг ота-оналари билан доимий ҳамкорлик қилиш, ноанъанавий усулларда дарс ўтишни ўрганмоқда.

— Қарангки, Ҳожастанбону Аҳмадхонова деган ўқувчиларнинг дадаси ҳам, онаси ҳам хорижий тиллар бўйича мутахассис экан, — дейди у. — Улар билан ҳамкорликдан анча тажриба тўпладим. Ҳожастанбону ўтган йили билимлар беллашувининг вилоят босқичида иккинчи ўринни олишида шу ҳамкорликнинг ҳиссаси катта. Бу йил ўқувчиларим Ирода Бахромо-

Surat va siyrat

лаб бирор тайёр дискдан, айтилик, инглиз оилаларидаги нонушта пайти суҳбатини томоша қиламиз-да, шунинг ўз оиламиз мисолида ўзбекона қадриятлар, анъаналарни сингдириб ижро этишга уринамиз. Асадбек 10 ёшда, Ҳумоюн 7 ёш. Сценарийга ўғилларим талаффуз қила олишини назарда тутган ҳолда сўзлар танлайман.

Ҳозир инглиз тили дарсларини ўқувчилар хорижий тилда эркин мулоқот қила олишига эришиш учун «reading — ўқиш» «writing — ёзиш», «speaking — мулоқот», «listening — тинглаб тушуниш» асосида ташкил қилишга, ҳақон андозаларига мос усулда олиб боришга уринмоқдамиз. Бунинг самарали эканини шу билан исботлаш мумкинки, бунда ўқитувчи бир дарснинг ўзида ўқувчиларнинг озғани ва ёзма малакаларини ошириш имконига эга. Аммо 45 дақиқада ўқитувчи ҳар бир ўқувчи билан алоҳида ишлаш, янги дарсни тушутириш, ўқувчиларнинг қай даражада ўзлаштирганини аниқлашга улгурмайди. Б, эса ўқувчи дарсда бир матнни ифодали ўқиш, сўзлар ёрдамида гаплар тузиш, матн юзасидан мулоқот қилишга улгурмади деганидир. Демак, замонавий педагогик технологиядан фойдаланиб, ноанъанавий тарзда, гуруҳларга бўлиб ёки турли дидактик ўйинлардан фойдаланган ҳолда дарс ташкил қилиш ва қўшимча машгулотларни қўпайтириш мақсада мувофиқ.

Замира РЎЗИЕВА

ОРЗУНИНГ ОЙДИН ЙЎЛЛАРИ

менга диплом раҳбари бўлган устозим Тоҳиржон Умрзоқов ҳақида. Унинг шогирдлари кўпчилиги, ёш бўлишга қарамай докторлик диссертацияси устида изланаётгани тўғрисида гапирдим. Болаларимнинг кўзида ҳавас пайдо бўла бошлади. Ҳатто «Мен ҳам инглиз тилини зўр ўргансам, унга ўхшайманми?» деб сўраганлар бўлди. Шунда ўз шогирдларимдан бири, шу мактабни тамомлаб, бугун Германияда таълим олаётган Гулшаной Маҳмадова ҳақида айтиб бердим. У ҳам кечагина айнан шу парталарда сабоқ олгани, фанларга жуда қизиқгани, дарс тайёрлашдан эринмагани хусусида гапирдим. Ишонаверинг,

ўқувчим сўзма-сўз инглизчага ўгириб, мендан қофиялашга ёрдам сўрашди. Қўлимдан келганча қофияга солишга ҳаракат қилдим. Ўша кун Ирода, Сўғдиёна, Муҳайё, Ҳуршида, Ҳожаикбар, Абдуҳалим каби ўқувчиларимни ҳамма олқиллашди. Ишонсангиз, уларнинг орзулари ўша кун яна бир неча баробарга кўпайди. Тадбирга тайёргарлик давомида болаларимиз тарихдан, адабиётдан ҳам кўп нарсаси билиб олишди. Муҳими, миллий маънавиятимиздан бохабар бўлишди, ватанпарварлик тўйғулари янада юксалди.

Ёш ўқувчи институтни тамомлаб келганидан буён Манзура Йўлдошева, Дило-

ва, Наврўзбек Абдуқодиоров билимлар соҳасининг вилоят босқичида совриндор бўлишди. Бир пайтлар мендан сабоқ олган Муносиб Исмоилова, Гулзода Исмоилова, Зулайхо Турсунбоева бугун туманимиздаги мактабларда инглиз тили муаллимаси.

Кўпинча ноанъанавий дарслар учун театрлашган қўриқлар яратилганда тайёргарлик жараёнига ўғилларимни жалб қиламан. Эртага ўқувчилар мен танлаган сўзларни айтишга, роль ижро этишга қийналмайдими, дея бунинг аввал уйда сынаб кўрамман. Агар ўғилларим бемалол бунинг ижро этса, демак, ўқувчиларга тавсия қилсам бўлади, деган хулосага келаман.

Ноанъанавий усулни қўл-

Jurnallarni varaqlaganda

ПЕДАГОГ ВА ТАРБИЯЧИЛАРГА

Истиклол йилларидаги кенг қўламли ислохотлар туфайли бугун мамлакатимиз дунёдаги жадал ривожланаётган санокли давлатлар қаторидан жой олди. Ҳўш, танлаган тараққиёт йўлини онгу шууриймизда қандай ўзгаришлар ясамокда, умуман, инсоннинг тараққиётга онгли муносабати нималарда намойён бўлади? «Тарбия» журналининг 5-сонида эълон қилинган «Шахс ҳаёт фаолияти фаровонлиги ва ободлиги» сарлавҳали мақолада бу са-

волга батафсил жавоб оласиз.

Журналнинг ушбу сони ёш авлоднинг ижтимоий-сиёсий онгини ривожлантиришга онд ранг-баранг материалларга бой. Хусусан, психолог Ш.Тойированинг мақоласида диққатни жамлаб олмаслик ёш болаларнинг ақлий ривожланишдан орқада қолиши, ўзгалар фикрини қабул қилмасликка сабаб бўлиши, бунинг онлдини олиш усуллари тўғрисида фикр юритилади.

«Мактабга таълим ёшидаги болаларни ахлоқий тарбиялаш технологияси», «Ҳуқуқий тарбия — ҳуқуқий маданиятнинг шакллантириш омили», «Кўзи онж болалар тарбиясининг ўзига хосликлари», «Меҳнат — умр сайқали» каби мақоаларда ҳам педагог ва тарбиячиларга фаолиятда асқатадиган қўлаб тавсиялар берилган.

Навбахор РАҲМОНОВА

ТАЪЛИМ ТИЗИМИ РАҲБАРЛАРИ МИНБАРИ

«Таълим менежменти» илмий-методик журналининг 5-сонини нашрдан чиқди. Нашрдан узлуксиз таълим муассасалари фаолиятини самарали ташкил этишда раҳбар ҳодимларга илмий-амалий ва услубий жиҳатдан ёрдам берадиган қатор материаллар ўрин олган. Жумладан, Абдурахим Носировнинг «Раҳбарнинг касбий компетентлиги, педагогик маҳорати ва бошқарув маданияти» мақоласида таълим-тарбияни намунали ташкил этишда раҳбарнинг роли, педагогик маҳорати ҳамда касбий маданияти ҳақида фикр юритилади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Истеъдод» жамғармаси тре-

нер-ўқитувчиси Равшан Ишмухамедовнинг мақоласида дарс таҳлилини илмий-методик жиҳатдан юқори савияда ташкил этишда таълим муассасаси раҳбари, ўқитувчи, методикнинг ҳамкорлиги, дарс таҳлили маданияти, турлари, таркибий қисмлари ҳамда ноанъанавий-ностандарт дарслар ҳақида сўз боради.

Педагогика фанлари доктори, профессор Мухаммадҷон Қуруновнинг «Педа-

гогик муҳитни ахборот хуружларидан ҳимоялаш» мавзусидаги мақоласида глобаллашув жараёни ва тил муассасалари, ёшлар маънавияти ва нутқ маданиятига «оммавий маданият»нинг салбий таъсири, улардан ёшларни, умуман, кенг жамоатчиликни асраш йўллари ҳақида фикр юритилиб, қимматли тавсиялар берилган.

Журнал саҳифаларидаги раҳбар муоамала маданияти ва нотуқлик санъати, шахслараро муносабатнинг психологик хусусиятлари, илгор тажрибаларга онд бошқа материаллар ҳам ўқувчини бефарқ қолдирмайди.

Наргиза РАҲМОНҚУЛОВА

МЕЎЁРИЙ ҲУЖЖАТЛАР МАЖМУИ

вий ёндашувга асосланган умумтаълим фанлари бўйича узлуксиз таълимнинг ДТС ва ўқув дастурлари лойиҳаларини таҳриб-синовдан ўтказиш тартиби, таянч таълим муассасалари, экспериментатор-ўқитувчилар, методистлар ҳамда илмий раҳбарлар таркиби ҳақида ҳам маълумот оласиз.

Халқ таълими вазирлигининг 2013 йил 6 июлдаги 231-сонли буйруғини ўқиб, чет тиллардан ўқув-методик мажмуаларини (дарслик, иш дафтери, ўқитувчи раққиёт) ахборотнома-сининг янги — 5-сонида тизим ҳодимлари фаолиятида асқатадиган муҳим ҳужжатлар билан танишасиз.

Ахборотномада Халқ таълими, Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари, ўрта махсус, касб-хунар таълими марказининг «Умумтаълим фанлари бўйича узвийлаштирилган давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурларини таҳриб-синовдан ўтказиш тўғрисида»ги қўшма буйруғи берилган. Компетенция-

Тоҳир САЛИМОВ

«Шу ишни қилишга вақтим бўлмаяпти», «Вақт топишим керак» деган гаплар тез-тез қулоққа чалинади. Аслида, одамда хоҳиш-истак бўлса, ҳар қандай ишга фурсат топади. Ўзaro гурунларда «бўш пайт» деган ибора ҳам кўп тилга олинади. Вақтга нисбатан «бўш» деган сифатни қўллаш қай даражада тўғри? Машҳур файласуф Сенека шундай деган эди: «Чин кўнгилдан тан олишим керак: ҳисоб-китобни яхши биладиган чиқимдор сифатида қанча вақтни беҳуда йўқотганимнинг ҳисобини биламан, холос».

Инсоннинг қанча умр кечириши, янаша тарзи, эгалланган касби, ўз олдига қўядиган мақсад-орзу, жамият ривожига қўшадиган ҳиссаси вақтдан оқилона ва унумли фойдаланиши эвазига намоён бўлади. У ҳар қандай вазиятда вақт билан ҳисоблашишга мажбур. Дақиқалардан соат, соатлардан кеча-кундуз, суткалардан ҳафта, улардан эса ой ва йиллар ҳосил бўлади, ахир. Ҳар ким ўзининг кунлик вақтини имкониятига ва хоҳиш-иродасига қараб тақсимлайди. Хўш, инсон ўзининг асосий машғулотида ортадиган вақтга қандай муносабатда бўлиши керак, яъни «бўш вақт» тушунчаси кишилик жамиятида психологик жиҳатдан қандай таъкин қилинади? Ушбу савол билан психология фанлари номзоди Умарали Қодировга юзланамиз:

лиятига қараб фойдаланишишни ташкил этиш, аввало, ота-оналар, мутасадди ташкилотлар, қолаверса, кенг жамоатчиликни ҳамиша қизиқтириб келган. Ёшларни ҳам жисмоний, ҳам маънавий-руҳий жиҳатдан тарбиялаб бориш, улар онгида мафкуравий бўшлиқнинг бўлмаслиги учун курашни айнаан бўш вақтнинг оқилона тақсимланишига боғлиқ эканлиги барчага аён. Мактабдан ташқари таълим

барча имкониятлар ишга солинганини англаб етиши керак.

Вақтини ҳуда-беҳуда сарфламайдиган, унга қандайдир мақсад-муддао юклайдиган кишилар турмуш тарзи билан аксинча йўл тутадиган шахслар ҳаёти солиштирилганда биринчи тоифадагилар устун бўлиб чиқади. Чунки улар қўлида касб-ҳунари бор, жамиятда ўз ўрнини топган, оиласида, иш жойида ва дўст-биродари орасида ҳурмат-этиборга сазовор. Бир-бири билан узвий боғланиб кетган барча ютуқларга вақтдан унумли фойдаланиш натижа-сида эришилгани сир эмас.

Султонпошша Музаффарова, Тошкент шаҳридаги 41-умумтаълим мактабининг физика фани ўқитувчиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси:

— Менда бўш вақтнинг ўзи

ҳукмига ҳавола этаман. «ZiyoNET», «kitob.uz» каби сайтларимиздаги янгилıklar билан ҳам танишиб борамен. Нимаики билан банд бўлмайин, вақтга нисбатан тежамкорлик ҳиссини сезаман. Менимча, соат ва дақиқаларини қизғанадиган киши учун бўш вақт деган тушунча умуман ёғ. Вақт бизга берилган энг катта имконият.

Усмонжон Йўлдошев, «Хабар» газетаси бўлим бошлиғи:

— Бўш вақтни ҳар ким ўзидан келиб чиқиб изоҳлайди: иш жараёнидаги кичик танлашулар, уйда ўтадиган вақт, дам олиш кунлари, баъзида эса бекорчилик. Ўзимни бекорчилар сафига қўшмасликка тўла ҳақлиман деб ўйлайман. Ишдан уйга борган, фарзандларим таълим-тарбияси билан шуғулланаман, уларнинг йиғилиб қолган са-

Kuzatuv

юришадим, мия ва кўз чағғийди. Айтганча, ҳаво очик кунлари ҳамкасблар билан футбол майдонига тез-тез бориб, тўп тепамиз. Ақлий меҳнатдан сўнг жисмоний ҳаракатнинг гашти бошқача-да. Энг муҳими саломатлик-ку, тўғрими? Қисқаси, ҳаммасига улгураямиз. Ҳар сония ҳисобда, бекорчи вақтимиз йўқ.

Гулсара Мўминбекова, Ҳамза тумани тиббиёт бирлашмасига қарашли марказий кўп тармоқли поликлиниканинг олий тоифали бош ҳамшираси:

— Йиғирма йиллик фаолиятим мобайнида иш вақтимдан ортган фурсатни фойдаланиш ва савоб ишларга сарфлашга интилам. Барча аёллар қатори оилада уй бекаси бўлганим учун саранжом-сарришталик, тозалик-озодлик, пазандлик — асосий шiorим. Тез-тез кўни-қўшиларикига чиқиб туришни касбим тақозо қилади. Кимнингдир тоби қочиб қилса, уқол қилиш ёки тиббий маслаҳат беришим керак. Кечки овқатдан сўнг «Ҳамшира» журна-лини ўқийман, «Саломатлик» энциклопедиясини варақдай-

БЎШ ВАҚТГА НИСБАТАН ОҚИЛОНА МУНОСАБАТ

ҳар бир кишининг ҳаётига мазмун бахш этади

муассасалари — «Баркамол авлод» марказлари, спорт мактаблари, мусиқа ва санъат мактаблари, ижодий студиялар, уюшма ва тўғараклар айнаи шу мақсадга йўналтирилган. Статистик маълумотларга мурожаат қилайлик: мамлакатимизда 211та «Баркамол авлод» болалар маркази, 304та мусиқа ва санъат мактаби, 445та болалар ва ўсмирлар спорт мактаби фаолият кўрсатмоқда. Бу муассасалар ўз йўналишига қараб фарзандларимизнинг мактабдан ташқари таълимга бўлган қизиқиш ва эҳтиёжларини қондириб келади.

Тамара Мирсагатовна, Тошкент шаҳар «Баркамол авлод» болалар маркази раҳбари:

— Янги 2013-2014 ўқув йили бошланиши олдидан «Очик эшиклар кўни» марказимизнинг капитал таъмирдан чиқарилган биносига ўтказилди. Икки кун давом этган тадбирда 1500 нафар иштирокчи — ўқувчилар ва ота-оналар тўғарак йўналишлари, мураббийлар таркиби билан қизиқишди. Бадий ва техник ижодкорлик, ўлкашунослик ва экология йўналишидаги 38та тўғаракда 760 ўқувчи бўш вақтини мазмунли ўтказишди. Тўғараклар жадвали боланинг дарсадан ташқари вақтига мослаб тузилган. Ҳар бир машғулоти учун 1,5-2 соатлик вақт белгиланган бўлиб, бу фурсат ичида мураббий ўқувчига мактабдан ташқари таълимга қўйилган давлат талабларини тушунтириб, малака ва кўникмасини шакллантиради. Асосий диққат-этибор шунга қаратиладики, бола бу ерда ўзининг мактабдан ташқари вақт ички хоҳиш-иродаси, уқуви ва қизиқишига йўналтирилганини, бунинг учун

йўқ. Мактабда дарс тугаши билан бошқа ташкилий ишлар — методбирлашма раиси сифатида йиғилишга тайёрланиб, дарс таҳлили бўйича ҳу-лоса бериш, ота-оналар йиғилиши ўтказиш, ўқувчилар билан экскурсияга чиқиш каби юмушларга тутинаман. Оилада эса барча уй бекалари сингари овқат тайёрлаш, хоналарни тозалаш, кир ювиш каби ишлар вақт талаб қилади. Кўп қаватли уйда тур-сак ҳам, йўлак атрофида тур-ли анвойи гуллар екишни ўз гарданимга олганман. Гуллар жону дилим, синфхонамиз деразасига элик донна тувак қўйилган ва бир-бирига ўхша-майдиган антиқа гуллар пар-варийлаймиз.

Интернетдаги физика фа-нига оид сайтларга қираман. Энг сўнгги кашфиётлар ҳақидаги маълумотларни флешкамга олиб, ўқувчилар

волларига жавоб беришим ке-рак. Телевидение орқали мам-лакатимиз ва хорижда юз бе-раётган муҳим сиёсий анги-ликлардан хабардор бўлишга алоҳида вақт ажратаман. Шан-ба-якшанба кунлари эса рўзгор «ғор»ини тўлдириш, каму кўстларини тўғрилаш, меҳмон кутиш ёки меҳмонга бориш, оилавий маланий дам олиш ва ҳоказо.

Куннинг асосий қисми ўтадиган ишхонада эса дои-мо бандимиз, бош кўтармай ишлаш ҳам жисмоний, ҳам руҳий томондан чарчатади. Компьютер ва оқ қоғоз билан ишлаганимиз учун мия ва кўзларимиз толиқади. Бун-дай ҳолатда бизга ўн-ўн беш дақиқалик дам олиш асқота-ди. Чарчоқдан фориг бўлиш учун ҳамкасбларимга юзлана-ман, ўз-ўзидан гап кўзгала-ди, ўрнингдан туриб кетасан. Турсанг, юрсанг, қонинг

ман. Оида аъзоларимиз билан ойига бир маротаба кино ёки театрда тушамиз. Тансиқ таом тайёрланадиган ошхонада ўтириб, мусиқа тинглаб, рақсга тушиб қайтган кўни барчамизнинг кайфиятимиз кўтарилади. Шанба, якшан-бада тўй-маъракалар бўлса, қариндош-уруғлар билан лийдорлашиб қайтаман. Ҳар бир соатдан ўринли, мақсадли фойдаланаётганим боис вақт билан боғлиқ муаммоларга унча-мунча дуч келмайман.

Вақт, умр, инсон. Бу сўзлар мазмунан бир-биридан фарқ-лангани билан яқинлиги, умумийлиги ҳам бор. Бу боғ-лиқликни шундай ифодалаш мумкин: вақтдан унумли фой-даланган инсоннинг умри мазмунли.

Хулқар ТҲИМАНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Бугун ахборий хуружлар натижаси ўлароқ тилимизда ёт айрим сўзу жумлалар пайдо бўлаяптики, уларнинг маъно-мазмунини кенг омама, айниқса, ёшларга тушунтириш учун шунчаки таржима қилишнинг ўзи етарли эмас. Негаки, бу воситалар аллақачон кенг аудиторияга таъсир кўрсатиш объектига айланиб улгурди. Бугунги кунда баъзи кишиларнинг ўз ташқи кийфаси, табиий чиройини сунъий равишда ўзгартиришига сабаб бўлаётган «пирсинг» ана шундай воситалардан бири. Гўзаллик қурбонлик талаб қилади, деган нотўғри фикрни ўзига дастак қилиб, вужудига зарарли жисмлар — пирсингларни тақиб олаётган ёшлар бунинг асл мазмун-моҳиятини англаб етишармикан?

Пирсинг (Piercing) инглиз тилидан таржима қилинганда тешиш, санчиш маъноларини англатади. Бу кучли қизиқиш, руҳий ҳолат таъсирида юзага келиб, тананинг бирор нуқтасини тешиб зирак тақиш, ундан айрича роҳатланиш ва эҳтиросларга берилишдир. Синчиклаб қаралса пирсинг таққан кишининг эстетик диди, унинг феъл-атвори, ўй-кечинмалари ҳақида тасаввурга эга бўлиш қийин эмас. Фарб давлатларида кенг оммалашиб бораётган, бугун ўзимизнинг ён-атрофимизда ҳам ахён-ахёнда намоён бўлаётган бу каби «оммавий маданият»ларнинг асл келиб чиқиш сабаблари қерда?

Зирак — пирсингларнинг аждодини?

Археологик қазималар жараёнида Германиянинг Алеманнах тепалигидан эраимиздан аввалги VI-VII асрларга оид балдоқлар топилиган. Археологлар расм ва осори-атикалардаги белгилар асосида олиб борилган тадқиқотлари натижасида бундай ашёлар қадимги одамларга куч бағишлагани ва йиртқиқ ҳайвонлардан ҳайқамасликлари учун бир восита сифатида фойдаланилганини таъкидлашмоқда. Тадқиқотчилар бундай темир ашёлар Рим қўшинидаги суворийлар ва пайда жангчилар уст қиймиларида ҳам учрашини айтиб ўтишган.

Австриянинг Симилаун музликларидан ҳам 5 минг йил илгари қулоғига тақинчоқ таққан Эци мўмийеси аниқланди ва қадимий ёдгорлиқнинг Шумер давлати шаҳарларидан топишган намуналар билан ўхшаш ва фарқли жиҳатлари тадқиқ этилди. Худди Эци мўмийесидаги каби ноёб тақинчоқлар Хитой ва Россия ораллиғидаги Укока худудидан ҳам топишган. Ибтидоий даврлардаги бу тақинчоқларнинг ҳар хил-

лиги уларнинг бир неча уруғ ёки қабилага мансублигини кўрсатади.

Қадимги Мисрда ҳам қулоқни тешиб зирак тақиш эраимиздан аввалги XV асрга бориб тақалади. Қимматбаҳо тошлардан ясалган зираклар мансабдорлик рамзи ҳисобланиб, ҳар бир зодагон кўча-кўйда махсус балдоқлар тақиб юрган.

Орадан вақтлар ўтиб, дунё кезиб юрувчи денгизчилар ва саёҳатчилар орқали бу урфларнинг тарқалиш ҳудуди кенгай борди. Бу одатлар Ҳиндистонда бурунга тақиш билан бойиб, ўзгача кўринишга эга бўлди.

Миср ва Ҳиндистоннинг неча асрлик миллий анъаналари ҳисобланган сирға тақиш XVI асрга келиб Европада гўё мода сифатида қайтди. Айнан шу даврда Испания, Италия, Франция ва Англияда аёллардан кўра эркеклар зиракларга кўпроқ ружу қўя бошлади. Бора-бора қулоққа тақилган сирғалар инсонларнинг бошқа жойларига ҳам ўтиб кетди. Ваҳоланки, ёзма манбаларда қулоққа тақилган зираклар кўриш қобилиятини яхшилаши ҳақида маълумотлар бор. Бугун юқоридаги

ётган ҳаётдан ўзига хос маъно излаш, ихтиёрини темир буюмга топшириб овунлиш ва шу орқали вақтини «хушлаш»дан иборат.

Бугунги кунга келиб, пирсинг атанаси кенг қамровли «оммавий маданият» тушунчаси сифатида бутун дунёда баралла айтилмоқда. Чунки игна учи, баданни азобловчи яроғ — тиг тегмаган жойи кам қолмоқда: лаб, тил, бўйин, қош ва бошқа аъзолар...

Замонавий пирсингчилар

Пирсинг «жилоси» инсониятнинг шунчалик мафтун этдики, одамлар орасидан «Замонавий пирсинг усталари» етишиб чиқди ва улар изтироблардан иборат «гўзаллик»ни санъат сифатида бутун дунёга ёйишга уринишмоқда. Ана шундайлар бири Жим Вард Фарбий Ҳолливудда 1975 йили пирсинг салонини очди. Бироз вақт ўтиб эса 1978 йили у «илк ихтисослаштирилган пирсинг мактаби»ни ишга туширади. Бу «даргоҳ»га қадамранжидан қилган шоу-бизнес юлдузлари, машҳур спортчилар пирсинг услубининг донгини янада кўтариб оммавий ахборот восита-

ИЗТИРОБ ТИҒИДАГИ ОФАТ

ёхуд сўзсиз таъсир ўтказаяётган «оммавий маданият»нинг яна бир кўриниши хусусида

каби одатларга берилиб кетаётган фарбик ёшлар қулоққа зирак тақиш билан бурун, лаб, қоғоқ ва бошқа жойларга тақилаётган пирсингларни аралаштириб юборишмоқда.

Самимийлик йўқолиб, ўрнини кўрслик эгалламоқда

Замонавийликка кўчган оддий зирак тақиш номини ҳам, турини ҳам ўзгартириб, инсон руҳиятини бўйсундириш, онгни бошқариш қуролига айланди. Жуда оддий, самимийлик уфуриб, ҳам соғлиққа, ҳам гўзалликка фойда бўлган зираклар мураккаблашиб шахсий манфаатлар йўлида тақомиллашиб, дағаллик, кўрслик ва башанглик воситаси сифатида қўлланилмоқда.

Психологларнинг олиб борган тадқиқотлари натижасида олинган хулосалар ҳақиқатан пирсинг таққанларнинг лоқайд, худбин ва гап кўтармас феъл-атворга эга эканини кўрсатмоқда.

Бундай тоифа одамларнинг пирсинга эҳтиёжи кўпроқ зерикарли тузола-

лари кўмағида оламга танитди.

Кенг доирада замонавий пирсинг қошиқлари ҳомийлигида уюштирилаётган «Метин пирсинг Аёл» ва «Метин пирсинг Эркак», «Энг бардошли темир одам» кўрик-танловларида минг-минглаб иштирокчилар қатнашаётганлиги, улардан ўрнак олиб баданини илма-тешик қилиб, зираклар нишонига айлантирган қаҳрамонларнинг кўчаю хиёбонларни кезиб ўзини кўз-кўз қилиши ўша ҳудудларда улғаяётган ёш авлодга ҳам таъсир этмоқда ва улар ҳам ажабловур безаклар ила ўзларини «зийнат»ламоқдалар.

Пирсинг тарғиботи учун катта маблаб сарфлаб, видеофильм ва клиплар суратла олинаётгани эса бу «оммавий маданият»нинг олдини олишга тўсқинлик қилаётгани ҳам бор гап. Уларнинг «Гинеснинг рекордлар китоби»га киритилаётганига нима дейсиз?

10500 нафар «бемор»нинг ярми қизлар

Олимларнинг фикрича, айнан

Илат

ёшлар ўртасида «оммавий маданият»нинг мазкур тури орқали турли зарарли иллатлар ва жиноятчиликнинг авж олиши кузатилаётган экан.

Бундан бир неча йиллар илгари Англияда ўтказилган махсус сўровномаларда 16 ёшдан юқори бўлган 10500 нафар ёшлар қатнашиб, пирсингнинг бироз соддалаштириш, кичрайтириш талаби билан чиқишган. Уларнинг асосий қисми, яъни 47 фоизини ташкил этган 16-24 яшар қизлар танасининг деярли барча қисмига илма-тешиқ қилиб балдоқ ўрнатилган. Ҳисоб-к. тобларга кўра, бугунги кунда ёшлар орасида киндик пирсинги 33 фоиз, қулоқ 19 ва бурун пирсинги 13 фоизни ташкил этган бўлса, тил ва кўкракни безаш 9 фоизга етган. Қош, қабоқ ва лабга аллақандай зеб бериш ҳам «тақомиллашиб» кўрсатилган олдингига қараганда бирмунча ўсган.

Шифокорлар пирсинг сифатида фойдаланилаётган заргарлик буюмларда аллергик хасталикларни келтириб чиқарувчи бирламчи омил эканини таъкидлашмоқда. Зангламайдиган пўлат, ниобия ва титан сингари металллар аллергик реакцияларни кўзғовчи восита ҳисобланади. Бунинг оқибатида баданда тошма тошиши, бу эса чандиқлар пайдо бўлишига олиб келиши мумкин экан.

Айниқса, тилга пирсинг тақишнинг салбий таъсири юқорилиги, унинг те-сирларда ички касалликларни кўзатиш ва қон орқали организмнинг барча аъзоларига тарқалиши хавфи катта эканлиги олимлар томонидан ўқтирилмоқда. Игна орқали киндикка, лабга «зирак» осииш ҳам ҳар турли хасталиклар ривожланишига бирламчи сабаб экани шифокорлар томонидан амалиётда исботланган.

Қадимда айрим қабиалар томонидан йиртқиқ ҳайвонларни кўрқитиш учун тақилган, бугун эса кўплаб Фарб мамлакатларида жозиба, латофат, мафтункорлик воситаси ва белгиси сифатида «эйтироф» этилаётган пирсинглар уларни тарғиб этувчиларнинг ихтисодий имкониятларини оширишга хизмат қилувчи энг муҳим воситага айланди. Пирсинг тарғиботи учун ташкил этилган гўзаллик салонлари, махсус мактаблардан катта даромад олинади. Бундай мўмай даромад изидан қуваётган кимсалар бунинг ортидан келадиган янғичи оқибатларни англаб етишармикан?!

Чўлоқ қушининг йиқилишига сабаб, шунга мойиллигидир деганди файласуфлардан бири. Мойиллик ортидан кўпгина янғичи ҳолатлар юзага келди. Ҳаёт ҳақидаги тасаввуларининг тўла шаклланмагани, бекорчи, дангаса инсонларга кўр-кўрона эргашини оқибатида айрим ёшлар ана шундай пирсинг офатининг қурбонига айланади.

Олимжон ЖУМАОБОВ,
"Ma'rifat" муҳбири

Ҳар эрталаб ўқишга кетаётганимда қўшни маҳалладаги бир аёлнинг кўчада, уйларнинг атрофида сочилиб ётган хазонларни тозаллаб супураётганига гувоҳ бўлар, саранжом-сариншта экан, деб унга ҳавас қилардим. Бир кун не кўз билан кўрайки, у йиғилган хазонларини уйининг орқасидаги катта дарахтнинг тагига йиғиб, ёқиб юборди. Заҳарли тутун бирпасда кенг атрофга бадбўй таратиб, кўкка ўрмалай бошлади. Аёлнинг қилаётган иши нотўғри бўлса-да, унга ҳеч ким буни айтмасди.

ОНА ТАБИАТ ЗИЁН КЎРМАСИН

Бу воқеага ҳам икки йилдан ошди. Икки йил олдин ҳар фаслда ўзгача кўрк бағишлаб турган катта олма дарахти қуриб қолди. Ҳалиги аёл ҳам қуриган дарахтга қараб қилган иши нотўғрилигини англаб етгандир. Аммо энди жуда кеч бўлган эди.

Бугун бундай воқеаларга кўп бор гувоҳ бўламиз. Бунга сабаб она табиат билан муносабатда кўплаб хато-ларга йўл қўяётганимизда.

Инсон ва табиат ўзаро бири бири билан боғлиқ. Табиат бутун мавжудотни ўз бағрида парваришлаб, уларнинг фаровон яшаши учун бойликларини аямайди. Тоza ҳаво, мусаффо сувлар, турли ноз-неъматлар — буларнинг барчаси она табиатнинг бизга инъоми. Бу неъматларни асраб-авайлаш, оқилона фойдаланиш барчамизнинг бурчимиз.

Бутун дунёда глобал эко-

логик муаммолар юзага келаётган, бир қарич ерга эҳтиёж ортиб бораётган, йирик-йирик шаҳарларда тоза ичимлик суви тақчиллиги сезилиб турган бир пайтда бу нарсаларни англаб етиш онгли инсонларга ҳеч қандай қийинчилик турдирмайди. Биргина хазонни ёқиб юбориш орқали табиатга қанчалик зиён етказилаётганини тушуниб олиш учун махсус билим талаб этилмайди.

Ўртимизда таълим муассасаларида маҳалларда ёшлар онгига бир дарахтни синдириш ёки кесиш ўрнига бир туп кўчат экишнинг нақадар савоб эканини синдириш орқали маълум маънода бундай муаммоларнинг олди олинаётганлиги қувонарли ҳол, албатта. Бугун ана шундай тарбия олиб улғаяётган авлод она табиатга заррача зиён етказмай, уни асраб-авайлаш учун жон куйдиришлари шубҳасиз.

Мадина ХОДИЕВА,
ЎзДЖТУ талабаси

АЛЛА ОҒРИҚДАН
ФОРИФ ЭТАДИ

«The Telegraph» нашрида ёзилишича, Лондондаги Грейт Ормонд Стрит шифохонаси мутахассислари алла айтиш бемор гўдаклар учун муҳим аҳамият касб этишини исботлашди.

Тадқиқотлар доирасида олимлар уч ёшгача бўлган бемор болаларга алла айтишди. Болаларнинг баъзиларида юрак жарроҳлиги амалиёти ўтказилиши кутилаётган эди.

Олинган натижалар бошқа гўдаклар ҳолати билан солиштирилди. Яқинда эса алла эшитган болаларда оғриқнинг камийиши ва юрак уриши частоталарининг муътадиллашгани қайд этилди.

Олимларнинг хулосасига кўра, алла ва мусиқа физиологик таъсир кўчига эга бўлиб, мазкур даволаш усулидан шифохоналарда кенг фойдаланиш мумкин.

Инсон миясида мусиқа садолари учун ҳиссий реакцияларни вужудга келтирувчи қисм мавжуд. Айни шу қисм мусиқа

ёки қўшиқнинг организмдаги турли салбий оқибатларини камайтириб оғриқ кучайишига йўл қўймайди.

НОН ЁПИШ ОРҚАЛИ
РУҲИЙ ТЕРАПИЯ

Инсонларнинг иштиёқ билан нон ёпишлари ҳақиқий терапия ўрини босиши мумкин, дея хабар бермоқда «The Independent» нашри. Мазкур ноодатий усул руҳий тушқунликка тушган кишилар учун стресс вақтида антидепрессантлар ўрини бутунлай қоплаши мумкин.

«Baking a Smile» гурӯҳи томонидан ушбу янгилик аллақачон амалиётга татбиқ этила бошланди. Лойиҳани амалга ошириш жараёнида британиялик новвойлар ижтимоий ҳаётига мослашишда қийинчиликка дуч келаётганлардан тортиб, таълим олишда муаммоларга дуч келаётган кишиларгача — руҳий тушқунлик ва бошқа қийинчиликлардан халос бўлишлариға кўмаклашишга бел боғлашди.

Жумладан, «Better Health Bakery» новвойхо-

наси руҳий муаммолардан азият чекаётган катта ёшли кишиларга кўмак бериш билан шуғулланаётган бўлса, бошқа новвойхоналарда таълим олишда қийинчиликларга дуч келаётганларга ёрдам кўрсатилмоқда.

Сомерсет графлигида эса психолог Пол Юд бошчилигида бошпанасиз ота-оналар ҳамда болалар учун новвойхонада махсус курслар ташкил этилди.

Қайд этиш жоизки, бугунги кунда дунё аҳолисининг тўртдан бир қисми кайсидир вазиятда руҳий тушқунлик ва қийинчиликларга дуч келмоқда. Ана шундай пайтда кулнар терапия ҳам инсонларнинг руҳий ва жисмоний саломатлиги учун ижобий таъсир кўрсатиши мумкинлигини ёдда тутиш мақсадга мувофиқ.

АҚЛИ РУЧКАЛАР

Ақли электрон қурилмалар босқичма-босқич ҳаёти-мизга кириб келмоқда. Юқори технологияларга асосланган ана шундай мосламалардан бири — «Livescribe 3» компанияси томонидан тақдим этилди. Ушбу мослама қўлда ёзилаётган жумлаларни шу вақтнинг ўзида компьютер матнига айлантириб бериши мумкин. Шунингдек, у орқали чизилган тасвирлар ҳам дарҳол компьютер экранига пайдо бўлади. Ушбу ручкадан стилус (сенсорли қурилмалар учун электрон перо) ўрнида ҳам фойдаланиш мумкин.

«Livescribe 3» бир қарашда оддий ручкалардан фарқ қилмайди. Бироқ унда одатий сиёҳ ўрнига махсус бўёқ солинган катриж ўрнатилган. Шунингдек, унда кам энергия талаб қилувчи Bluetooth ҳамда аккумулятор батареялари ҳам мавжуд. Ишлаб чиқарувчиларнинг таъкидлашича, батареялар қуввати 14 соат давомида узлуксиз равишда ишлаш учун етарли.

Қўлда ёзилган матнлар электрон қурилмага ўтказилиши учун махсус илова-дастур билан таъминланган бўлиши зарур. Ёзиш учун махсус қоғоз талаб этиладиган ушбу дастур бир вақтнинг ўзида аввалдан сақлаб қўйилган ёзувларни топиш ҳамда уларни ижтимоий тармоқларда эълон қилишга ҳам хизмат қилади. Ҳозирча «ақли» ручкалар фақатгина Apple компанияси маҳсулотлари билан боғлана олади. Яқин орада эса бундай ручкалар электрон дастур билан таъминланган мобил қурилмалар учун ҳам кенг қўламда ишлаб чиқарилади.

С.РУСТАМОВ тайёрлади.

АҚШнинг Техас штатида жойлашган Хьюстон шаҳридаги бошланғич мактабларнинг бирига 9 ёшли ўқувчининг курул билан келгани ҳақида хабар топган ҳуқуқ-тартибот органи ходимлари томонидан тегишли чора кўрилгани боис ҳеч қандай бахтсиз ҳодиса юз бермади, воқеа тафсилотлари эса ўрганилмоқда.

Ҳиндистоннинг Андхра-Прадеш штатида маҳаллий сайёҳлик фирмасига қарашли, 49 йўловчи билан Ҳайдаробод штатиға йўл олган автобуснинг ёнилғи ташиш автомобибли билан тўқнашиб кетиши натижасида юз берган портлаш оқибатида 44 киши ҳалок бўлган.

АҚШнинг Теннесси штатидаги Нэшвил шаҳрида жойлашган халқаро аэропортда кучли туман вақтида қўнишни амалга ошираётган «Сессна» русумли кичик самолётнинг қулаб тушгани, воқеадан уч соат ўтибгина туман таркаб қўтқарув ишлари бошлангани ҳамда учувчининг ҳалок бўлгани ҳақида хабарлар тарқатилган.

АҚШнинг Техас штатидаги Копперас шаҳрида истиқомат қилувчи фуқаро Коув Жори Энк кутубхонадан олган китобини уч йилдан буён қайтармаётгани учун ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ходимлари томонидан қамоққа олинган ва суд жараёнида тўланган 200 доллар миқдоридаги гаров пули эвазига озодликка чиқарилган.

Тайван шарқидаги Хуалянь шаҳридан 61 километр узоқликда 6,7 баллиқ зилзила содир этилиши оқибатида оролнинг маъмурий маркази ҳисобланган Тайбэй шаҳрида телефон алоқаси ва электр таъминотида узилишлар қайд этилиб, темир йўл ҳамда Таоюань халқаро аэропорти фаолияти вақтинча тўхтатилган, қурбонлар ва талафотлар ҳақида ҳозирча маълумот тарқатилмаган.

Таълим, фан ва маданият ходимлари касаба уюмлари Тошкент шаҳар ташкилотлари тармоқ касаба уюмлари Чилонзор туман кенгаши раиси Ўлмас Қаҳҳоровага акаси

Нурмуҳаммад МАДАМИНОВнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси
хузуридаги Тошкент ислом университети
куйидаги танлов мuddати тугаган ва бўш
кафедра мудири, профессор-ўқитувчи
лавозимларига шартнома асосида

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ:

«Шарқ тиллари» кафедраси бўйича:

катта ўқитувчи — 2та.

«Информатика ва ахборот технологиялари» кафедраси бўйича:

ўқитувчи — 2та.

«Халқаро иқтисодий муносабатлар» кафедраси бўйича:

ўқитувчи — 1та.

«Тарих» кафедраси бўйича:

катта ўқитувчи — 1та.

«Фалсафий фанлар ва психология» кафедраси бўйича:

катта ўқитувчи — 1та;

ўқитувчи — 1та.

«Диншунослик ва жаҳон динла-

рини қиёсий ўрганиш ЮНЕСКО» кафедраси бўйича:

кафедра мудири — 1та;

катта ўқитувчи — 1та.

«Табиий фанлар» кафедраси бўйича:

кафедра мудири — 1та;

катта ўқитувчи — 1та.

«Миллий ғоя, маънавият асослари ва ҳуқуқ» кафедраси бўйича:

катта ўқитувчи — 1та;

ўқитувчи — 1та.

«Фарб тиллари» кафедраси бўйича:

катта ўқитувчи — 1та.

Танловда қатнашиш учун қуйидаги ҳужжатлар тақдим этилиши лозим:

— ректор номига ариза;

— ходимларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа ва таржимаи ҳол;

— олий маълумоти, илмий даража ва унвони ҳақидаги дипломлар;

— малака оширгани ҳақидаги гувоҳнома нусхалари;

— илмий ишлари рўйхати;

— танловдан ўтаётган шахснинг фаолияти ҳақида ҳисобот;

— профессор-ўқитувчилар дарсини ўрганиш сифат комиссиясининг хулосалари;

— кафедранинг профессор-ўқитувчи фаолияти, очиқ дарслари таҳлили муҳокамасига бағишланган мажлиси қарори.

Танлов мuddати — эълон чиққан кундан бошлаб 1 ой.

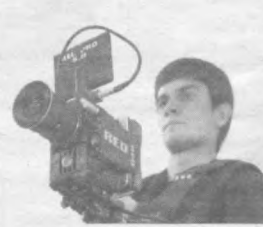
Мурожаат учун манзил: Тошкент шаҳри, Шайхонтохур тумани, Абдулла Қодирий кўчаси, 11-уй, Телефонлар: (8-371)244-94-66, 244-00-91.

КАСБГА САДОҚАТ ТАЛҚИН ЭТИЛГАН ФИЛЬМ

Алишер Навоий номидаги кино саройида "Ўзбекино" Миллий агентлиги бюротмасига биноан ишланган "Пой-га" бадиий фильми тақдироти ҳамда оммавий ахборот воситалари ходимлари учун матбуот анжумани бўлиб ўтди.

"Обод турмуш йили" давлат дастурида белгиланган вазифалардан келиб чиқиб, тегишли ҳуқуқ-тартибот идоралари билан ҳамкорликда тасвирга олинган мазкур кино картинада узоқ йиллардан бери йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати ходими вазифасида меҳнат қилиб келаётган капитан Ботир Холматов ҳаёти ҳикоя қилинади. Бош қаҳрамон

назорат қилаётган ҳудудда бир гуруҳ қонунбузарлар яширин тарзда пойга ўтказётгани, бу билан тинч аҳоли ҳаётига катта хавф солаётгани маълум бўлади. Ўз касбига содиқ, жонкуяр капитан уларни фош этади. Фильмда тезкор лавҳалар, зиддиятли вазиятлар, мураккаб ва кўп қиррали об-разлар орқали жиноятга жазо муқаррарлиги, оилага

хурмат, касбга садоқат каби тушунчалар талқин этилган. Картинада бош ролларни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Матёкуб Матчонов, Шоҳида Исмо-

илова, Йигитали Мамажонов ҳамда Асал Шодисева ижро этишган.

— Фильм сценарийсини ёзиш учун муаллиф бир ярим йил тер тўқди, баъзи

жойларини қайтадан ёзди, баъзиларига жиддий ўзгартиришлар киритди, — деди фильм режиссёри Абдувоҳид Ганиев. — Уни суратга олишда бевосита ички ишлар ходимлари билан иш олиб бордик. Яширин пойга бўйича содир этилган жиноий ишлар билан танишдик, ўша қонунбузарлар психологиясини ўргандик...

Тақдиротдан сўнг фильм ижодкорлари журналистларни қизиқтирган саволларга жавоб бердилар.

Соҳиба СОТИМБЎЙ қизи

ШАХМАТ

ҲАНГОМАЛАРИ

Мамажон Муҳиддинов Ўзбекистонда шахмат ривожланишига улкан ҳисса қўшган фидойи инсон, бу ажиб ўйиннинг толмас тарғиботчиси эди. Унинг китоблари ҳамон шахматсевар мухлислар қўлидан тушмай келмоқда. Юртимизда ҳеч ким шахмат ҳақида Мамажон акачалик кўп ўқимасан, ёзмаган бўлса керак. Унинг қаламига мансуб беш мингдан зиёд мақола, ўттиздан ортқ китобнинг барчаси шахматга оид. Хусусан, 2007 йили чоп этилган "Шахмат" китоби қадимий ўйин ихлосмандлари учун муносиб қўлланмадир.

Шахмат — ажиб ўйин. У билан боғлиқ ҳангомалар ҳам гаройиб. "Шахмат" китобида кўҳна спорт турининг илк алифбоси, ўйинни ташкил қилиш билан боғлиқ жиҳатлар қатори машҳур ва унчалик номи чиқмаган шахматчилар ҳаётидан қизиқарли маълумотлар, жумладан, ажиб воқеалар ҳам келтирилган. Таъкидлаш жоизки, бу ҳам шахмат тарғиботининг бир кўринишидир.

Улардан айримларини сизга илдиник. Шахматга муҳаббатингиз янада ортишига тилакдошимиз.

АДАШИШ

Мусобақа давом этарди. Столларнинг бирида парижонхотирлиги билан машҳур бир шахматчи ўйнардди. У икки пиёда ютиб олади-да, ўриндан туриб, залда у ёқдан бу ёққа юра бошлайди. Юриб, ўз фикри билан банд бўлган шу шахматчи соат кнопки босилганини эшитади-ю, дарҳол бориб ўтиради ва навбатдаги юриш ҳақида ўйга толади. Бироқ у тез орада уф тортишга тушади: "Мен икки пиёда ортда қолдим десам, ҳамма нарса тенг-ку". Шунда атрофдагилар қўлиб юборишади. Парижонхотир шахматчи ўз ўрни қўлиб бошқа стулга ўтириб олган экан.

ҒАЛАТИ МУКОФОТ

Москва вилоятидаги темирйўл станцияларидан бирида илгари ғалати бир одат бўлган. Темир йўл хизмати билан банд кишилар кўнадиган хонага иккита каравот қўйилган бўлиб, бирига тўшак ёзилган, иккинчисига эса ҳеч нарса йўқ. Бирданига икки киши келиб қолса, улар бир партия шахмат ўйнаши лозим бўлган. Ютган кишига мукофот тариқасида тўшакли каравот тақдим этилган. Ютқазган кишига эса, бундай қийин аҳволда қолишига сабабчи бўлган ноқулай юришлари, хатти-ҳаракатларини эслашдан бошқа чора қолмаган.

ЮРИШЛАР ВАҚТ БИЛАН ЧЕГАРАЛАНМАГАНДА...

1851 йили Лондонда ўтказилган биринчи халқаро турнирда махсус шахмат соатлари йўқлиги сабабли ғалати воқеалар юз берган. Чунончи, ҳар бир партияга биттадан махсус котиба тайинланиб, у юришларни ёзиб боришдан ташқари, ўйин пайтида содир бўлган барча икки-чикирларни ҳам ҳисобга олиб борган. Бир столда "ўйлайвериб рақибимни жонидан тўйғизаман", деган ниятдаги икки шахматчи учрашиб қолади. Ўйин бошланганига ўн соатдан ошса-да, кети кўринмасди. Бироқ бу ўйин қўққисдан "тутади". 12 соат бўлай деганда котиба протоколга охириги марта: "Иккала шахматчи ҳам ухлаб қолди", деб ёзиб, имзо чеқди.

ЎЙЛАГАНИГА АРЗИМАСМИШ

Бир мусобақада икки машҳур шахматчи ўйнардди. Улардан бири бир юришни қилиш учун 70 дақиқа ўйлади ва фарзинини ёндаги катакка сурди. Шунда ўйинни кузатаётган бир аёл: "Шунча узоқ ўйлаб, қилган калта юришини қаранг!" деб хитоб қилади.

ЁШЛИК ҚИЛАСИЗ!

1914 йили Петербургда ўтказилган йирик халқаро турнирда ўша пайтнинг энг зўрлари — Ласкер, Капабланка, Алёхин ва бошқалардан ташқари икки англиялик шахмат фахрийси — Блэкберн ва Гунсберг ҳам тақлиф этилади. Фахрийлар яхши натижа кўрсата олмадилар-у, аммо ўзаро учрашувда "бир-бирларининг гўшларини ейдилар". "Сиз ҳали мен билан ўйнашга ёшлик қиласиз", дейди Гунсбергни ютган Блэкберн.

Ўшанда Блэкберн 72 ёшда бўлиб, рақибни эса "ёндигина" 60га кирган эди.

СИЙЛОВ

Алёхин кафедра ўтирар ва ёнидаги столда ўйнаётган ҳаваскорлар партиясини томоша қиларди. Ҳаваскорлардан бири у билан ўйнашини илтимос қилади. Жаҳон чемпиони рози бўлади ва олдиндан бир рухни бериб ўйнаяжигини айтади.

— Бу қанақаси? — ҳайрон бўлади рақиб. — Сиз мени мутлақо танимасиз-ку.

— Ана шунинг учун ҳам-да, охишта жавоб беради Алёхин.

КАЛИТ ИЗЛАБ...

Бир уста шахматчи ўзи ўйнаган бир партияда назарий жиҳатдан жуда яхши таҳлил қилинган системани қўлласса-да, яна ҳадеб ўйлайверди. Ўйин тугагач, рақибни ундан сўради:

— Нимага жуда кўп ўйладингиз? Ахир, сиз қилган юришлар дарсликларда бор-ку!

— Э, дўстим, гап бошқа жойда эди, — деб жавоб берди у. — Уйимнинг калитини йўқотиб қўйдим. Уни қаерга қўйганимни эсламоқчи бўлгандим.

ШАРҚ АФСОНАСИ

Машҳур гроссмейстер, ўтқир ёзувчи Савелий Тартаковер шахматчиларни ҳазиломуз тўрт гуруҳга бўлган. Буни Шарқ афсоналаридагидек таърифлайди: "Шарқ афсоналарида бундай дейилади: "Шахматчилар борки, бўш ўйнайдилар-у, аммо буни ўзлари тан олмайдилар — улардан қоч! Шахматчилар борки, бўш ўйнайдилар ва буни ўзлари биладилар — булар ақлли кишилар, уларга кўмаклаш! Шахматчилар борки, яхши ўйнайдилар-у, аммо буни ўзлари билайдилар, камтар одамлар булар, уларни ҳурмат қил! Шахматчилар борки, жуда яхши ўйнайдилар ва буни ўзлари биладилар — булар шахмат донишмандлари, улардан ўрган!".

БЎЛМАГАНГА БЎЛИШМА

Франция қироли Людовик XVI ўша даврнинг энг кучли шахматчиси Филидорни ҳузурига чақиртирди ва ундан шахмат ўйнашни ўргатишни илтимос қилади. Бир неча ой ўтгандан сўнг тождор шоғирда ўз ўйини ҳақида мастернинг фикрини билгисиз келади. "Ҳазрати олийлари, — жавоб берди Филидор, — барча шахматчиларни уч гуруҳга бўлиш мумкин: билмайдиганлар, ёмон ўйнайдиганлар ва яхши ўйнайдиганлар. Менга қолса, жаноби олийлари, сизни иккинчи гуруҳга қўшардим".

ОТИНИ ЙЎҚОТСАНГ БАС!

Унча кучли бўлмаган икки шахматчи турнир пешқадами билан ўйнаб, тузукроқ натижага эришиш мақсадида "ҳам назарий, ҳам психологик" жиҳатдан тайёргарлик кўришга аҳд қилишди.

— Қандай бўлмасин тезроқ унинг отларини йўқотишга ҳаракат қил, бўлмаса ютқазасан, қурғур отларини жуда яхши ўйнатади.

— Сен қанақа қилиб ютиб олган эдинг?

— Осонгина: унинг ҳар бир отига биттадан рухини берган эдим, у ўзини йўқотди-қўйди!..

ҚАЙСИ ДОНАЛАР МЕНИКИ?

Мусобақаларнинг бирида ўйналган бир партияда шундай чигал позиция вужудга келадики, ундаги икки-чикирларни аниқроқ ҳисоблаб чиқаман деб, ҳар икки рақиб ҳам цейтнотта тушади.

Шунда юриш навбати келиб, шошиб қолган уларнинг бири ўрнидан диқ туриб: "Судья, мен қанақа доналар билан ўйнашман?" деб қолса бўладими.

ИСТАК

"Сиз учун нима ўйнайлик (чалайлик?)" — сўради бир куни Бернард Шоудан ресторандаги оркестрнинг дирижёри. Шу пайт дўсти билан адабиёт ҳақида гурунглашиб ўтирган машҳур ёзувчи тинчликни хоҳлар эди. Шоу камтарона истак билдирди: "Менга қолса, — деди дирижёрга у, — ҳозир шахмат ўйнаганларнинг маъқул".

Хусан НИШОНОВ тайёрлади.

БАДИЙ ГИМНАСТИКА РИВОЖЛАНМОҚДА

Жиззах вилояти Дўстлик туманида спортнинг энг жозибали тури бўлган бадий гимнастика кенг ривож топиб бормоқда. Бугунги кунда туманда бадий гимнастика билан шуғулланувчилар сони кун сайин ортмоқда. Машгулотларни олиб бориш учун заллар замонавий спорт инвентари билан жиҳозланган. Умидли спортчилар эса ҳар йили вилоят, республика, ва ҳатто, халқаро мусобақаларда фаол қатнашиб, туман, вилоят ва мамлакатимиз шарафини муносиб ҳимоя қилмоқда. Жумладан, жорий йил Фарғона вилоятининг Кува шаҳрида «Обод турмуш йили» муносабати билан ўтказилган биринчиликда туман вакил-

лари муваффақиятли иштирок этиб қайтди.

1999–2006 йилларда туғилган қизлар ўртасида ўтказилган турнирда 9 нафар қиз иштирок этиб, Хулқаро Аликулова, Дилфу-

Bolalar sporti

за Холиқова 1-ўрин, Мафтуна Абдуллаева ва Диёра Бозорова 2-ўринни қўлга киритди. Турнирнинг «Энг жозибали қизлар» номинациясига ҳам мазкур жамоа қизлари лойиқ қўрилди. Биринчилик якунига қўра, ёш спортчилар умумжамоа ҳисобида 2-ўринни қўлга киритишди.

— Бадий гимнастика нафа-

қат одамни тетик ва бардам қилади, балки руҳияти ва кайфиятини кўтарди, қадди-қоматини гўзаллаштиради, — дейди бадий гимнастика мураббийси Шохсанам Норкулова. — Бугун туманимизда бадий гимнастика билан шуғулланувчи спортчи қизлар кўпчиликини ташкил этади. Улар таълим олаётган ўқув муассасаларининг фахри, тенгдошларига ўрناк.

Спорт билан баркамоллик сари одимлаётган, юксак марраларни эгаллаш истагини дилига туккан гимнастикачи қизларга зафар ёр бўлсин.

Дилшод РЎЗИКУЛОВ

Жиззах вилояти

ҲАЛОЛЛИККА АСОСЛАНГАН ЎЗБЕК КУРАШИ

Халқимиз азиздан афсонавий полковлари билан фахрланади. Курашда энгилган ақасининг орига укаси дарага чиқаверади. "Унинг ёши мендан катта ё вази оғир-ку", дейилмайд. Муҳими, ор-номус, гурурни сақлаш. Биз ана шундай ори балид, илдизи мустаҳкам халқимиз. Ватан туйғуси, биринчи навбатда, оила шайини асраш мисолида шаклланса, ажаб эмас. Зеро, ўз оиласига қўрғон бўлган ўғлонлар Ватан шайини ҳам муносиб ҳимоя қилади.

Археологик қидирувлар, илмий қузатувлар натижасида топилган қўллаб ашёвий далилларга қўра ўзбек курашининг ёши 2,5–3 мингдан ошган исботланмоқда. Сурхон, Зарафшон воҳалари ҳамда Фарғона водийсининг бир қатор қадимги аҳоли манзилгоҳларида аниқланган ноёб топилмалар, қояларда эгаси атасири санъат намуналари ҳам миллий курашимизнинг узок тарихидан шохидлик беради.

Истиқлол туфайли жаҳонга миллий спорт турларимизни таништириш имконияти туғилди. Мустақиллик миллий курашимизга янги ҳаёт бахш этди. Халқимизнинг оёқ-ости қилинган миллий қадриятлари ва аъённалар қайта тикланди. Шулар қатарда, Юртбошимиз ташаббуси билан бебаҳо миллий спортимиз — кураш қайта тиклаш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланди. Танқили спортчилар, мураббийлардан иборат фаоллар гуруҳи ўзбек курашини халқаро миқёсда ривожлантиришга қаратилган саъй-ҳаракатларни бошлаб, муваффақиятли давом эттиришди. Мамлакатимизнинг турли ҳудудларида ўтказилган йирик мусобақалар донги кўпчиликини ҳайратга солди.

Замон руҳига уйғунлаштирилган янги қоидалар ўзбек курашининг халқаро майдонлардаги нуфузини мустаҳкамлайдиган омиллардан бири бўлди. Қолаверса, байроғимиздан жило олган кураш яқтаклари, ҳалол-

лик каби эзгу фазилатларимизга таянган ҳакамлик қоидалари, мусобақаларни ўтказиш ва беллашув қонун-қоидалари каби халқаро спорт меъёларини ўзида мужассам этган курашимиз бугун дунё кезмоқда.

Ҳозир жаҳоннинг 5 қитъасида фаолият юритаётган кураш конфедерацияларига 121 давлатнинг федерацияси расмий аъзо бўлган. ИКА (Кураш халқаро ассоциацияси) эса халқаро спорт ташкилоти сифатида мустаҳкам ўрнига эга бўлди.

Ўтган йиллар давомида мазкур ташкилот саъй-ҳаракати билан курашимизнинг ривож йўлида кўпгина ишлар амалга оширилди. Жумладан, ўсимлар, ёшлар, эркаклар, хотин-қизлар ва фахрийлар ўртасида 32 марта турли мамлакатлардаги муҳташам спорт ареналарида жаҳон чемпионатлари, ҳар йили қитъалар чемпиони катори яна 500га яқин халқаро турнирлар ташкил этилаётгани, албатта, ўз самарасини бермоқда.

Айниқса, курашимизнинг дунёга юз тутиб, Осиё ўйинлари спорт дастури таркибидан ўрин олиб, Африка, Панамерика, Европа ўйинлари қаторига киритилиши халқимизни қувонтироқда, хорижликларни эса ўзига тобора ром этмоқда.

Эл Жунг Ким, Корея Кураш федерацияси президенти, Халқаро тоифадаги ҳакам:

— Курашнинг инсонпарварлиги жиҳатлари

хайратланарлидир. Биласизми, курашда йиқилган, ётиб қолган рақибга нисбатан кураш давом эттирилмайди. Спортчилардан бирининг тиззаси гиламга тегиши биланок ҳакам беллашувни тўхтатади ва курашчилар турган ҳолда, қайтадан мусобақага киришади. Бу ҳолат курашнинг тезкорлиги ва қизиқарли тарзда ўтишига заррача салбий таъсир ўтказмайди. Мен жуда кўп спорт турлари билан шуғулланганман, ўрганганман, лекин кураш мусобақаларини кузата туриб, очиги, лол қолганман. Шундан сўнг

Ифтихор

Ўзбекистонга келиб, курашни ўргандим, шу баҳона ўзбек тилини ҳам ўзлаштирдим.

Ирина Швенская, Халқаро олимпия қўмитаси аъзоси:

— Бугун курашга бўлган қизиқиш нафакат Ўзбекистонда, балки бутун дунёда ортгани кузатишмоқда. Ҳозир кураш билан фақат эркаклар эмас, аёллар ҳам шуғулланмоқда. Бу ўзбек номи ва спортнинг жаҳон миқёсида янада кенг тарқалиб, юксалишида катта аҳамият касб этади.

Олижаноб хислатларни ўзида мужассам этган ўзбек кураши ўзининг адолат мезонига асосланган қоидалари, чиройли усуллари билан жаҳон спорт ишқибозларининг хурматиға сазовор бўлиб улгурди. "Кураш", "яктак", "таъзим", "тўхта", "ёнбаш", "чала", "дакки", "ҳалол" каби ўзбекча сўзларнинг турли миллатга мансуб ҳакамлар тилидан янграши халқингиз обрўсини оширади.

Юма Саики, ёшлар ўртасида жаҳон чемпиони:

— Мен ёшлигимдан кураш билан шуғулланаман. Илк бор кураш тўғрагиға борганимда, унда-

ги усуллар дэждони эслатгандек бўлганди. Аммо курашда тик туриб олиши, рақибга нисбатан чқур ҳурмат сақлаш каби интизом ва мардликка асосланган алоҳида жиҳатлар мени ўзига жалб этди. Кейин билсам, курашнинг салкам 3000 йиллик тарихи бор экан. Бугун юзлаб япониялик ёшлар айнан кураш сирларини ўзлаштириш учун спорт залларига келишмоқда.

Хабарингиз бор, шу йилнинг 29 июнь — 6 июль кунлари Жанубий Кореянинг Инчئون шаҳрида ёпик иншоотларда ҳамда жанговар яккакурашлар бўйича ўтказилган IV Осиё ўйинларида айнан кураш учун ҳам алоҳида медаллар жамланмиси қўйилди. Қирқдан ортик мамлакатдан келган полковлар кураш мусобақаларида беллашди.

Гулёр Отажоновна, мазкур мусобақанинг кураш бўйича голиби:

— Мен Хоразмда туғилганман. Мамлакатимизда хотин-қизлар спортига қаратилаётган эътибор сабаб пойтахтдан анча олис ҳудудда яшаётганимга қарамай, мақсадларимга эришиш учун барча шaroитларга эга бўлаётганимдан беҳад миннатдорман. Бунга жавобан, ўз куч ва салоҳиятимни кураш мусобақаларида намойён этиб, юртимиз ишончини оқлаб, мусобақаларда голиб бўлаётганим. Инчئونда қозонган галабадан қувонган бўлсам, давлатимиз байроғининг энг юксакда ҳилпираганини кўриб, мадҳиямиз янграганини эшитиб қўзимга ёш келди, ичимдан фахрлилик кетди. Бу фахр ҳар қандай спортчиға қўшимча куч ва ғайрат бағишлаши мукаррар.

Жамшидбек НАМОЗОВ, Кураш халқаро ассоциацияси матбуот хизмати ходими

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасида «INFOLIB UZBEKISTAN — 2013» II миллий ахборот-кутубхона ҳафталиги доирасида болалар ўртасида шахмат турнири бўлиб ўтди.

КУТУБХОНАДА ШАХМАТ ТУРНИРИ

Ўзбекистон Шахмат федерацияси билан ҳамкорликда ташкил этилган ушбу турнирда 22 нафар ёш шахматчи иштирок этди. Қатнашчилар орасида ҳаваскорлар билан бир қаторда шахмат бўйича республика ва халқаро турнирлар совриндорларининг борлиги диққатга сазовор.

Етти турдан иборат мазкур турнир қизгин ва мurosасиз баҳсларга бой бўлди. Якунда Фарҳод Тоҳиров 6,5 очко тўплаб 1-ўринни эгаллаган бўлса, Илҳом Нигматжонов ҳамда Сухроб Аввалбоев иккинчи ва учинчи ўринларни қўлга киритди. Голиблар кутубхона ва федерация томонидан диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланди.

Дилшод РЎЗИКУЛОВ,
ЎзДЖТУ талабаси

Наманган вилоятининг Норин туманидаги "Norin mechanical plant" масъулияти чекланган жамиятида велосипедлар учун рама ва вилкалар ишлаб чиқарадиган янги цех ишга тушди.

Ҳотам МАМАДАЛИЕВ (Ўза) олган сурат.

Ҳурматли Раҳмат БЕГАЕВ!

Биз сизни фидойи олий тоифали бошланғич синф ўқитувчиси сифатида қадрлаймиз. 40 йиллик машаққатли ва шарафли касбингиз ортида ёш авлод тарбияси, масъулияти ва ўз касбингизга бўлган садоқат, меҳр-муҳаббат мужассам. Сиз ана шундай бағрикенглик билан қўллаб-шогирдлар тарбияладигингиз. Сиздек моҳир ва тарбияли педагогни туғилган кунингиз билан табриклаш шарафига муюсар бўлганимиздан мамнунмиз. 57 ёшингиз муборак бўлсин!

Фарзандларингиз ва шогирдларингиз даврасида доимо соғ-саломат, узок умр кўриб юринг. Хонадонингиздан файзу барака ва шодлик аримасин.

Арносай туманидаги
11-умумтаълим мактаби
жамоаси

Ҳурматли Муҳаббат Турובה!

Сизни маънавий-маърифий ишлар бўйича ташкилотчи ва таҳрирбали рус тили ўқитувчиси сифатида қадрлаймиз. Сиз тарбиялаган юзлаб ўқувчилар юртимиз ривожига муносиб ҳисса қўшиб келмоқдалар. Битирувчиларни касб-хунар коллежлари ва академик лицейларга жойлаштиришда маҳалла, мактаб ва оила билан ҳамкорликда намунали ишларни амалга ошириб келмоқдасиз.

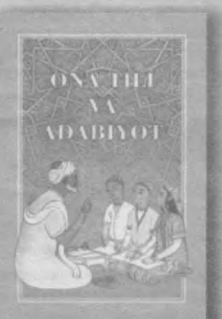
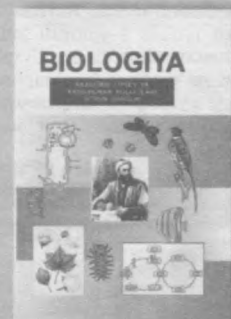
50 ёшингиз муборак бўлсин! Шогирдлар ва фарзандлар ардоғида бўлиб юринишингизни тилаймиз.

Юнусобод туманидаги
274-мактаб жамоаси

AKADEMIK LITSEY HAMDA KASB-HUNAR KOLLEJLARI O'QUVCHILARI VA ULARNING OTA-ONALARI DIQQATIGA!!!

Mazkur kitoblar

“SHARQ ZIYOKORI” kitoblar markazining
bosh do'koni va viloyatdagi filiallarida sotilmoqda!

SOTUVDA!!!

Manzil: 100000, O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41-uy.
«SHARQ» NMAK marketing bo'limining telefon raqamlari: +998 (71) 233-7644, 233-0404, 233-5656; (faks) 239-4317.
Web-sayt: www.sharq.uz. E-mail: info@sharq.uz; market@sharq.uz.

“SHARQ ZIYOKORI”
kitoblar markazi

MUROJAAT UCHUN TELEFONLAR: (+998 95) 177-2014; (+998 71) 233-3590; 233-5872.

Andijon shahri: Istiqbol ko'chasi, 8-uy. Mo'ljali: Andijon Temiryo'l vokzali, Bobur maydoni.
+998 (95) 200-8644; +998 (95) 200-4803; +998 (91) 486-9847; +998 (90) 258-2479.
Andijon shahri: «Oltin sahifa» MChJ, Milliy tiklanish ko'chasi, 18-uy. Mo'ljali: «Navro'z» do'koni, Viloyat O'qituvchilar malakasini oshirish instituti, 8 374 228-4795; +998 (90) 526-9771.
Buxoro shahri: Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy. 8 365 223-7596; (93) 620-2333; (91) 444-1212.
Buxoro viloyati: Jondor tumani X.T. «Giyosov Azim». Mo'ljali: Buxoro yo'nalishidagi avtobekat.
8 365 582-2871; +998 (95) 604-1462; (91) 441-9832; (91) 441-9811; (91) 442-2285.
Jizzax shahri: Sharof Rashidov ko'chasi, 1-uy. 8 372 226-4293; +998 (90) 538-1600.
Jizzax shahri: X.T. «Barimov Umid», Mo'ljali: Viloyat Sudi va Musiqi maktabi yonida.
+998 (90) 310-9610; +998 (94) 342-9933; +998 (94) 573-3661.
Navoiy shahri: O'zbekiston ko'chasi, 14-uy. Mo'ljali: Viloyat Sudi va Musiqi maktabi yonida.
8 436 223-0130; +998 (90) 730-1234; +998 (95) 603-4513; +998 (93) 663-2001.
Namangan shahri: Navoiy ko'chasi, 36-uy. Mo'ljali: Shahar Soliq inspeksiyasi, «Farhod» supermarketi, «Sardoba» bozori yonida. 8 369 232-1888; +998 (93) 494-6873; (95) 303-6873.
Namangan shahri: «Ma'rifat g'ulshani savdo servis» MChJ, A. Ho'jayev ko'chasi, 6-uy.
+998 (90) 261-7555; +998 (93) 915-3443; +998 (93) 915-7007; 8 369 227-8964.
Nukus shahri: Dorstlik g'azari ko'chasi, Mo'ljali: «Amfiteatr» yonida, Nukus aeroporti yo'lida.
8 361 222-3239; +998 (93) 614-3932; +998 (93) 489-2522.
Samarqand shahri: Universitet xiyoboni, 15-uy. Mo'ljali: SamDU Geologiya fakulteti yonida.
8 366 239-1468; +998 (90) 224-2954; +998 (91) 525-6775.
Samarqand shahri: X.T. «Ishanqulov Furqat», Shohruh ko'chasi, 33-uy.
Mo'ljali: «GUM», «Kritrinok». 8 366 233-2833; 8 366 231-1272; +998 (91) 534-2831.
Niva shahri: «Jahan Qal'a» Davlat qo'riqxonasi. 8 362 375-4308;
8 362 596-28; +998 (91) 431-5787; +998 (90) 579-6447; +998 (91) 917-6960.
Xorazm viloyati: X.K. «PROMETEY» Pitnak shahri. K. Otaniyozov ko'chasi, 7-uy.
+998 (94) 610-8470.

Farg'ona shahri: K. Dodxov ko'chasi, 2-uy. Mo'ljali: Viloyat O'qituvchilar malakasini oshirish instituti. 8 373 275-8765; +998 (95) 400-4468; +998 (91) 666-0077.
Farg'ona shahri: X.T. «Toshpulatov Anvarjon». Mo'ljali: Dehqon bozori hududidagi «Barokab» savdo do'koni. +998 (93) 481-8888; +998 (98) 276-9969.
Marg'ilon shahri: Mustaqillik ko'chasi, 380-uy. Mo'ljali: Marg'ilon dehqon bozori yonida.
8 373 233-3683; +998 (98) 576-5509.
Guliston shahri: Mustaqillik ko'chasi, 81-uy. 8 367 225-1299; +998 (91) 509-7252.
Ierimiz shahri: At-Termiziy ko'chasi, 1-uy. 8 376 223-1104; +998 (93) 636-6868; (93) 638-3888.
Termiz shahri: Ya'FT «Ig'muratov Akbar». Mo'ljali: Markaziy bozor, «Osiyo» restorani, 1-qavat.
+998 (90) 644-1700; +998 (93) 610-0248; +998 (91) 901-9202.
Qashqadaryo shahri: O'zbekiston ko'chasi, 245/1-uy. Mo'ljali: Markaziy universitet yonida.
8 375 225-3279; +998 (93) 905-5656; +998 (98) 776-4101; +998 (98) 275-4101.
Toshkent shahri:
«Bodomzor», Yunusobod tumani, «O'rda», Shayxontohur tumani,
Bog'ishamol ko'chasi, 8-uy. Navoiy ko'chasi, 16-uy.
8 371 234-6085; +998 (91) 163-6018. 8 371 241-2590; +998 (94) 698-8979;
+998 (90) 982-6941.
«Milliy kutubxona», Yunusobod tumani, «Aviasozlar», Hamza tumani,
Navoiy ko'chasi, 1-uy. +998 (93) 394-8988. Ismoilov ko'chasi, 22-uy. 8 371 296-0826.
«Beruniy», Shayxontohur tumani, «Farhod», Uchtepa tumani,
Beruniy ko'chasi, 12-uy. +998 (93) 902-1175. Farhod ko'chasi, 58-uy. +998 (95) 177-2013.
Toshkent viloyati: X.T. «Azimov Doniyor», Zangiota tumani, «Ilm shu'las» MChJ bozori,
V blok, 3-4-5-do'konlar. +998 (94) 676-1171; +998 (94) 615-3343; +998 (94) 675-6646.
Toshkent viloyati: MChJ «Anush Kans Savdo», Zangiota tumani,
«Ilm-shu'las» MChJ bozori, G blok, 10-11-do'konlar.
+998 (71) 150-2741; (90) 938-2244; (90) 979-9997.

Qo'ng'iroq qiling!!!

Ma'rifat

**TA'SIS
ETUVCHILAR:**

O'zbekiston Xalq ta'limi
vazirligi, O'zbekiston Oliy
va o'rta maxsus ta'lim
vazirligi, O'zbekiston
Ta'lim, fan va
madaniyat uydamlari
kasaba uyushmasi
Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYO-
ROV, Farrux JABBOROV (bosh
muharrirning birinchi o'rinbosari),
Husan NISHONOV (bosh muharrir
o'rinbosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan
USMONOV (bosh muharrir o'rin-
bosari), «Учитель Узбекистана»,
Mirzakarim XUDDIYEV, Baxtiyor
YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey
CHUKARIN (mas'ul kotib, «Учитель
Узбекистана»), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150, F-1118
Tiraj: 35738.
Hajmi 4 bosma taboq. Ofset
usulida bosilgan, qog'oz
bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish
tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir
qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy
o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 233-
53-14, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi
yangiliklari bo'limi — 233-56-45, adabiyot, madaniyat,
kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 233-
54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari
bo'limi — 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport
yangiliklari bo'limi — 233-76-40, reklama va marketing
bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.

Nabvatchi muharrir:
Olim JUMABOYEV.

Nabvatchi:
Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

Yil axson — 22.15
Topshirildi — 22.55